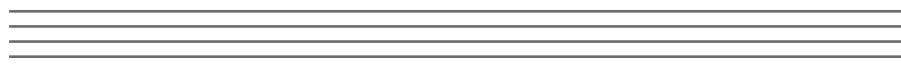

SLOVENSKÁ HUDBA VO VOJVODINE 2015
ZBORNÍK PRÁC 11. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD 12. DECEMBRA 2015

DRAMATURGIA
A MANAŽMENT
| HUDOBNÝCH PODUJATÍ

Obsah

Úvodom	5
Увод	7
 Mgr. art. Milina Sklabinská Dramaturgia a manažment hudobných a folklórnych festivalov vojvodinských Slovákov – aktuálny stav a perspektívy	10
 Mgr. Petra Krnáčová, PhD. K vybraným aktivitám Národného osvetového centra v oblasti záujmovej umeleckej činnosti s dôrazom na dramaturgiu podujatí z oblasti tradičnej ľudovej kultúry a scénického folklorizmu	22
 Mgr. Ivan Bagľaš, PhD. Prieskum verejnej mienky na hudobných festivaloch Slovákov v Srbsku ...	30
 Anna Jašková Správna miera v správnej forme – od hopsasa televízie po súčasnú televíznu symbiózu	40
 Dr. Vlastimil Fabišik Skôr ako prídu diváci... ..	45
 Aleksandra Ilić Djordjević Ko diriguje mojím projektom	53
 Alexandra Iličová Djordjevićová Kto „diriguje“ mojím projektom?	62
 Fotogaléria	72

Úvodom

Konferencie venované slovenskej hudbe vo Vojvodine vstúpili v roku 2015 do novej dekády. Podobne ako počas prvých desiatich rokov plánujeme aj v ďalších ročníkoch otvárať nové témy a pozývať odborníkov zo Srbska a zo zahraničia, aby prispievali k lepšiemu poznaniu našej hudobnej tradície a súčasného hudobného umenia. Doterajšie konferencie sa venovali zatiaľ spracovaným témam nedostatočne. Konferencie sú zároveň aj o kontaktoch, o ľuďoch, ktorí priamo či nepriamo môžu ovplyvniť našu hudobnú prax a prispieť tak k jej skvalitňovaniu.

Napriek tomu, že sme s prípravou 11. konferencie začali trochu neskôr, stretla sa na konferencii síce malá, ale produktívna skupina, ktorá prezentovala nové aspekty organizácie a náplne hudobných podujatí. Ako prvý vystúpil Mgr. Ivan Bagľaš, PhD., s prieskumom verejnej mienky na hudobných festivaloch Slovákov v Srbsku. Sústredil sa najmä na Folklórny festival Tancuj, tancuj... ako aj na Stretnutie v pivnickom poli. Výsledky výskumu boli pútavé a v závere autor skonštatoval, že vo výskumoch verejnej mienky sme ešte iba v začiatkoch a že by bolo treba plánovať v rozpočte ďalšie sondovanie, ktoré exaktne a fundovane ukáže, či a do akej miery hudobné podujatia uspokojujú odbornú, ale aj širokú verejnosť.

Mediálna sféra je mimoriadne dôležitá ako prostriedok reprodukcie hudobných podujatí – preto druhou prednášateľkou bola Anna Jašková, zástupkyňa riaditeľa druhého programu Televízie Vojvodiny. Práve Televízia Vojvodiny vynakladá veľké úsilie, aby niektoré z celomenšinových podujatí zazneli v priamom prenose a mnohé iné sa vysielali sprostredkované. Tak sa podstatne rozširuje auditórium, ktoré až v éteri zisťuje, aká v skutočnosti naša hudobná scéna je. Aj keď redakcia v tejto chvíli nemá hudobného redaktora, na konferencii sa skonštatovalo, že aj takýto druh stretnutí by nás mal podnecovať k tomu, aby sa v televíznych programoch venovala hudobnej sfére zvýšená pozornosť.

O hudbe vojvodinských Slovákov z aspektu pridelovania prostriedkov z rozpočtu republikového Ministerstva kultúry, o ich kvalite, kvantite a obsahu hovorila Aleksandra Iličová Đorđevićová. V príspevku Kto „diriguje“ mojím projektom sa zmienila o všeobecných manažérskych praktikách, s ktorými sa stretáva v projektovej dokumentácii na úseku súčasnej tvorby a kreatívneho priemyslu. Slovenská komunita sa v porovnaní s inými menšinovými spoločenstvami môže pochváliť tým, že má zastúpenú hudbu pre deti, ale aj zborový spev a že v tomto zmysle v posledných rokoch badať zvýšenie rôznorodosti hudobných žánrov.

Druhá polovica pracovného dňa patrila hosťom zo Slovenska a z Česka. O podujatiach hudobného charakteru v Národnom osvetovom centre v Bratislave hovorila Mgr. Petra Krnáčová, PhD., riaditeľka odboru záujmovej umeleckej činnosti a projektov záujmovej umeleckej činnosti Národného osvetového centra. Sústredila sa na dramaturgiu a genézu jedného z najväčších festivalov v Slovenskej republike – Festivalu Východná. Ide o celoslovenský festival, ktorý sa usporadúva už šesťdesiat rokov a ktorý združuje špičkových odborníkov z oblasti folkloristiky. V príspevku sa kládol dôraz najmä na edukačné semináre a dielne, hlavne pre deti a mladých, ktorí sú zárukou, že si festival vychová svojich pokračovateľov.

V závere vystúpil Dr. Vlastimil Fabišik, ktorý ako dramaturg a zriaďovateľ niekoľkých festivalov hovoril o tom, čo sa všetko deje pred tým, ako prídu diváci. Poskytol praktické rady a podelil sa s prítomnými o svoje skúsenosti z festivalu Jánošíkov dukát v Rožňove pod Radhoštom, Festivalu chleba a v neposlednom rade z Krajanskej nedele folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. Pri prezentácii festivalu Jánošíkov dukát zdôraznil interakciu s divákmi, fakt, že sa divákom okrem kvalitných folklórnych súborov ponúkajú aj zábavné a humorné témy, že sa tu usporadúvajú súťaže, ktoré plnia nielen zábavnú, ale aj edukačnú funkciu.

Okrem prác účastníkov 11. konferencie zborník obsahuje aj ďalší text, ktorý zásadne prispieva k ucelenejšiemu vnímaniu aktuálnej hudobnej ponuky vojvodinských Slovákov, najmä v súvislosti s podujatiami s osobitným významom, a to príspevok Mgr. art. Miliny Sklabinskej *Dramaturgia a manažment hudobných a folklórnych festivalov vojvodinských Slovákov – aktuálny stav a perspektívy*. Ide o akúsi revíziu vzájomného ovplyvňovania hudobnej teórie a hudobnej praxe vojvodinských Slovákov, ktorú bolo možné vykonať vďaka muzikologickým konferenciám, ale aj vďaka pôsobeniu komisie pre hudobnú činnosť Výboru pre kultúru NRSNM v období 2005 – 2014.

Veríme, že aj týmto zborníkom sme podporili to, že hudba, najmä jej ľudové prejavy, má nezastupiteľnú funkciu pri formovaní národného povedomia a sebapoznania. Svojimi jedinečnými špecifikami odlišuje naše slovenské vojvodinské spoločenstvo od iných a určuje tak jeho špecifické miesto v palete rôznorodých kultúrnych prejavov. Hudba je vlastne priamym ukazovateľom a nositeľom informácií o nás samých, o ceste, ktorú sme vlastným hudobným vývojom prešli. Záujem odborníkov zúčastňovať dosiahnuté, prehľbovať svoje vedomosti a rozširovať hranice svojho poznania je dobrým signálom, že dosiahnuté štandard y v teoretickej rovine si udržíme. Či nás hudobná prax v tom bude nasledovať, ukáže čas. Ak sme však uverejnenými príspevkami prispeli k tomu, aby si nositelia kultúrnych aktivít, hudobní manažéri, dramaturgovia a iní dôležití aktéri v procese realizácie hudobného života lepšie uvedomili svoju zodpovednosť v uvedenej oblasti, budeme to pokladať za náš úspech.

Mgr. art. Milina Sklabinská

Увод

Конференције посвећене словачкој музици у Војводини ушле су 2015. године у другу декаду. У духу претходних конференција и наредних година планирамо да отворимо нове теме и позовемо стручњаке из Србије али и из иностранства како би нам понудили одговоре и тиме допринели бољем сагледавању наше музичке традиције и савремених артикулација музичке уметности. Конференције су ту да нам донесу аналитичке текстове о темама које за сада нису довољно обрађене. Уједно, конференције су и контакти са личностима из разних сфера друштвеног деловања које могу да утичу на повећање квалитета наше музичке праксе и допринесу стварању бољих услова за њен развој.

Иако смо организацију 11. конференције започели уз прилично кашњење, што је даље узроковало мањи број референата, овај догађај успео је да окупи одговарајући профил учесника који су пружили неколико погледа о теми организације и садржаја музичких програма.

У Зборнику објављујемо текст Ивана Багљаша «Истраживање јавног мњења на музичким фестивалима Словака у Србији». Аутор је изнео је податке о Фолклорном фестивалу «Танцуј, танцуј» као и о Фестивалу «Сусрети у пивничком пољу». Резултати истраживања су интересантни, а закључено је да су истраживања јавног мњења код нас у повоју и да је у буџетима потребно планирати средства за њихову реализацију. Као такви пружају нам на информације о томе какав резултат постижу организатори фестивала.

Медијска сфера је веома важна кад се говори о репродукцији музичких догађаја, а о овој теми говорила је Ана Јашкова, заменица директора Другог програма Телевизије Војводине. Управо је Телевизија Војводине уложила велике напоре да многи фестивали значајни за целу заједницу буду емитовани у директном преносу односно да се сниме и емитују. На овај начин повећава се аудиторијум те наше догађаје можемо посматрати у много ширем контексту. Конференција је отворила простор да се посвети много више пажње значају деловања овог медија у смислу ширења постојећих и креирања нових музичких медијских садржаја.

О музици војвођанских Словака кроз призму пројектног размишљања и финансирања културних догађаја из буџета Министарства културе и информисања РС говорила је Александра Илић Ђорђевић. У тексту «Ко

диригује мојим пројектом» нуди одговоре из менаџерске праксе у оквиру пројеката националних заједница, особито савременог стваралаштва и креативних индустрија. Словачка заједница предњачи у томе што има заступљену музику за децу те је последњих година видљив шири фокус музичких жанрова.

И ова конференција угостила је учеснике из Словачке али и Чешке. О програмима Народног просветног центра у Братислави говорила је Петра Крначова, директорка Одбора уметничке делатности Народног просветног центра. У њеном фокусу били су фестивали у Словачкој, нарочито драматургија и генеза једног од најзначајних фестивала – «Виходна». Са акцентом на едукацију, семинаре и радионице за децу, ауторка је нагласила важност обезбеђивања будућих носилаца културних садржаја. Уследио је текст Властимила Фабишика, који је као драматург и оснивач неколико фестивала говорио о својим искуствима односно о томе шта се дешава пре него што фестивал почне. Изнео је искуства са Међународног фестивала словачког фолклора у Чешкој – «Јаношиков дукат», Фестивала хлеба на Морави али и Недеље иностраних Словака која се већ више од четрдесет година организује у словачком месту Ђетва. Нагласио је интеракцију са посетиоцима те да су, уз квалитетне музичке садржаје, потребни и хумористички и забавни садржаји као и такмичења мотивисана традиционалним начином живота.

Уз радове учесника 11. музиколошке конференције у Зборник је уврштен и текст који битно употпуњује целовитост и схватање актуелне музичке понуде војвођанских Словака, посебно у контексту догађаја који су од посебног значаја за словачку заједницу. У питању је текст Милине Склабински «Драматургија и менаџмент музичких и фолклорних фестивала војвођанских Словака – актуелно стање и перспективе». Текст ревидира узајамни утицај музичке праксе и музичке теорије захваљујући управо музиколошким конференцијама али и Комисији за музичку делатност Одбора за културу НССНМ у периоду од 2005. до 2014.

Верујемо да ће и овај Зборник подржати чињеницу да музика, нарочито њени народни облици, има важну функцију при формирању националне свести и самоспознаје. Својим специфичностима чини разлику између словачке војвођанске заједнице и других заједница и даје посебно место у палети различитих културних израза. Управо је музика директан показатељ и носилац информација о нама самима, о путу који смо прешли властитим музичким развојем. Интересовање стручњака да унапређују оно што је постигнуто, да продубљују своја знања и шире границе перцепције добар је сигнал наше жење да не одступимо од стандарда који су достигнути на

овим просторима, барем не када је теорија у питању. Да ли ће нас музичка пракса следити, показаће време. Уколико смо објављеним текстовима допринели томе да носиоци музичких активности, музички менаџери, драматурзи и други важни актери у процесу реализације музичког живота боље схвате властиту одговорност за оно што чине, рачунаћемо то као наш мали успех.

Мгр. арт. Милина Склабински

Mgr. art. Milina Sklabinská

DRAMATURGIA A MANAŽMENT HUDOBNÝCH A FOLKLÓRNYCH FESTIVALOV VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV – OD ODPORÚČANÍ K REALIZÁCII

Úvodom

Termínom festival najčastejšie sa pomenúvajú spoločenské kultúrne podujatia, v ktorých ide obvykle o pravidelne sa opakujúcu hudobnú, tanečnú, filmovú, divadelnú alebo inú umeleckú slávnosť či súťaž. Dnes týmto termínom označujeme aj také spoločenské vystúpenia, ktoré okrem prezentácie určitého umeleckého žánru obsahujú ďalšie charakteristiky, späté najmä s rozvojom kultúrneho turizmu určitej lokality a vyjadrujú jej prestíž a ekonomické postavenie. Masové podujatia ako festivaly sa však môžu využiť aj na vyjadrovanie politického alebo ideologického postoja, čím sa umelecká hodnota môže posunúť do úzadia.

Rôznorodosť festivalových podujatí podmieňuje rôznorodosť umeleckých žánrov, ktoré sú výsledkom hudobného vkusu návštevníka. Hudobná percepcia je podmienená určitou hudobnou skúsenosťou jednotlivca, ktorá spúšťa istý mechanizmus psychických procesov pamäti, predstáv, fantázie a myslenia. Ak však vychádzame zo štandardného rozdelenia hudobných žánrov, hudobné festivaly môžeme rozdeliť na festivaly s ľudovou a folklórnou tematikou, na festivaly umeleckej či umelej hudby, na festivaly duchovnej hudby, ako aj na festivaly hudby populárnej.

Dramaturgia je špecifickou umeleckou činnosťou, ktorá je zameraná na prípravu repertoáru a jeho častí. Práve dramaturg je tvorcom umeleckých programov, lebo na pozadí bohatej umeleckej skúsenosti koncipuje obsah a určuje formu konečného festivalového podujatia. Zaraďuje diela do programov, ponúka návštevníkom niečo, čo podnecuje rast a novú kvalitu ich umeleckej skúsenosti. Podľa L. Burlasy je dramaturgia „hodnotením súčasnej tvorby a prehodnocovaním tvorby minulej, t. j. spresňovanie toho, čo sa z hudby minulosti javí ako aktuálna hodnota pre súčasnosť“ (Burlas, 1987: 175). Dosiahnuť spoločensky prijateľné ciele v oblasti kultúry sa usiluje aj kultúrna politika, ktorej dôležitým nástrojom je kultúrny manažment. Je to mimoriadne zložitý nástroj, ktorý spočíva v humanistickej vízii kultúry istej spoločnosti, má jasne formulované rozvojové ciele a komplexný systém nástrojov, inštitúcií, aktivít, projektov...

Na rôznych úrovniach, v rôznych formách a podobách vznikajú a budú vznikať festivaly a umelecké podujatia. Svoju cieľovú skupinu si bezpochyby každý z nich nájde. Uvedomiť si však treba aj to, že minulosť už určila isté štandardy a že každá spoločnosť prechádza vývojom, ktorý treba reflektovať v kvalite festivalových programov, čo vyžaduje väčšiu zodpovednosť tých, ktorí kultúrnu politiku koncipujú a tých, ktorí sa v úlohe dramaturgov, režisérov, kultúrnych manažérov, členov odborných porôt a pod. na nej podieľajú.

Podujatia osobitného významu pre Slovákov žijúcich v Srbsku

Zákon o národnostných radách národnostných menšín (2009) určuje, že národnostné rady majú právo vyhlásiť podujatia a ustanovizne za také, ktoré majú celomenšinový význam. Tým dostáva národnostná rada veľa možností ako zabezpečiť ich lepšie fungovanie a kvalitnejšie výsledky. V roku 2011 Organizácia pre spoluprácu a bezpečnosť v Európe a jej misia v Srbsku vydala príručku *Príslušnosti (? asi kompetencie, právomoc) národnostných rád národnostných menšín*, v ktorej je dôkladne spracovaná aj kapitola pre oblasť kultúry. V nej sa uvádza, že národnostné rady majú k dispozícii finančné a riadiace mechanizmy, avšak v prípade vyhlásenia podujatia s celomenšinovým významom je najdôležitejšou úlohou **stanovenie kritérií**, podľa ktorých sa festival do tejto prestížnej roviny môže dostať, respektíve môže získať pozíciu stratiť.¹ V tomto zmysle by sme už mohli hovoriť o ideológii a kultúrnej politike, ktorú národnostné rady aj prostredníctvom tejto zákonnej možnosti môžu realizovať.

V súlade so Zákonom o národnostných radách národnostných menšín naša najvyššia legálna a legitímna ustanovizeň Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny vymenovala v roku 2011 **štrnásť slovenských vojvodinských festivalov a podujatí** za podujatia osobitného významu pre slovenskú národnostnú menšinu v Srbsku. Z toho sedem festivalov je hudobno-tanečných²: Medzinárodný festival spevákovo-sólistov slovenských pôvodných ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli (založený v roku 1966 v Pivnici), Folklórny festival Tancuj, tancuj... (založený v roku 1970 v Hložanoch), Festival slovenskej populárnej hudby Zlatý kľúč (založený v roku 1970 v Selenči), Festival populárnej hudby pre deti Letí pieseň, letí (založený v roku 1991 v Kovačici), Detský

¹ In: Nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Beograd: Misija OEBS u Srbiji 2012. 100 s.

² Okrem festivalov vymenovala NRSNM ďalšie podujatia za také, ktoré majú celomenšinový význam: Slovenské národné slávnosti, Festival slovenských lyrických piesní (medzičasom zanikol), Bienále slovenských výtvarníkov, Literárne snemovanie, Prehliadka slovenských divadelných súborov Divadelný vavrin, Prehliadka detských divadelných súborov 3xĐ a Divadelné inscenácie dolnozemských autorov DIDA.

folklórny festival Zlatá brána (založený v roku 1993 v Kysáči), Detský festival slovenských ľudových piesní Rozospievané klenoty (založený v roku 1992 v Kovačici) a Festival vážnej hudby Jarné nôty (založený v roku 1997 v Báčskom Petrovci)³.

Festivalovú mozaiku vojvodinských Slovákov však dotvára ešte rad iných kultúrnych podujatí, ktoré rozvíjajú kultúrny turizmus v danom prostredí a prispievajú k spolupatričnosti a zachovávaní kultúrnej identity slovenskej komunity v Srbsku. K takým jednoznačne patrí aj festival, ktorý sa od roku 2008 koná v Aradáči pod názvom Festival zvykov a obyčají V aradáckom šírom poli.

Festivaly vojvodinských Slovákov sú žánrovo jasne vyprofilované a lokality, v ktorých sa uskutočňujú, zabezpečujú aj určitú rôznorodosť, ktorá podnecuje komunitu vzájomne sa navštevovať, stretávať, pozdvihovať. Tieto festivaly uspokojujú kultúrne potreby verejnosti a väčšina z nich zachováva slovenské tradície, ochraňuje a kultivuje slovenský jazyk. To, čo však možno badať, je ich mimoriadne veľká závislosť na verejných financiách, ktoré však paradoxne nezvyšujú kvalitu manažmentu a dramaturgie, ale naopak, v niektorých prípadoch prispievajú k jej poklesu. Neraz však zisťujeme, že tam, kde sa vyčleňujú menšie verejné financie, je manažment efektívnejší a podujatie tak dosahuje väčší kultúry efekt.

Závislosť na verejných financiách

Odborníčka v oblasti kultúrnych politík a kultúrneho manažmentu Milena Dragičevićová-Šešićová vo svojej knihe *Kultúra: manažment, animácia, marketing* píše o šiestich modeloch kultúrnych politík, respektíve modeloch fungovania štátnych systémov vo vzťahu ku kultúre⁴. *Liberálny model kultúrnej politiky* predpokladá neutralitu štátu v oblasti kultúry. Rozumie tým trvanie na súkromnom vlastníctve procesu tvorby a distribúcie a postoj, že štát nemá ovplyvňovať kultúrny rozvoj. Príkladom liberálneho modelu kultúrnej politiky sú Spojené štáty americké. *Paraštátny model kultúrnej politiky* je model, v ktorom je štát patrónom a v ktorom vláda, respektíve ministerstvo kultúry, splnomocňuje isté odborné teleso (napr. umeleckú radu), ktoré priamo riadi, ale ono má úplnú autonómiu v rozhodovaní v období, na ktoré bolo zvolené. Príkladom tohto modelu je Veľká Británia a Írsko. *Štátny byrokraticko-osvietenský model kultúrnej*

³ Uvedeným hudobno-tanečným festivalom vojvodinských Slovákov, ale aj ďalším, bola venovaná IV. konferencia muzikológov a hudobných odborníkov, ktorá sa konala 15. novembra 2008 v Novom Sade a jej obsah bol publikovaný v zborníku prác pod názvom Slovenské hudobno-folklórne festivaly – súčasnosť a budúcnosť.

⁴ Dragičević-Šešić, Milena – Stojković, Branimir: *Kultura: menadžment, animacija, marketing*. Clio. Beograd, 2007.

politiky znamená dominanciu štátu, ktorý prostredníctvom svojej štruktúry (právnicko-politickej a ideologickej) kontroluje celkový kultúrny úsek. Kultúra je v tomto prípade, ako aj všetky ďalšie segmenty spoločenského života, centralisticky usmerňovaná a plánovaná. Tento model je v Číne, vo Vietname, na Kube. *Štátny prestížno-osvietenský model kultúrnej politiky* znamená, že štát chápe kultúru ako rozhodujúci prostriedok národnej identity a kľúč k imidžu a k prestíži krajiny vo svete. Pravda, v tomto prípade je kultúrny rozvoj napojený na verejný sektor, čoho príkladom je Francúzsko. *Nacionálne-emancipačný model kultúrnej politiky* (etnicky definovaná kultúrna politika) je sústredený na rozvoj autochtónnej kultúrnej tradície, ktorá bola prítomná v podmienkach koloniálnej sovietskej nadvlády alebo za režimu, ktorý otvoril štát ku globálnym výrobkom priemyselnej kultúry (Kazachstan, Senegal, Peru...). *Regionálne/jazykovo/etnicky definovaný model kultúrnej politiky* je špecifická forma kultúrnej politiky, akou je decentralizovaný model: Švajčiarsko (kantóny), Bosna a Hercegovina, Belgicko (v Belgicku existujú tri ministerstvá kultúry – flámske, frankofónne a nemecké).

Odpoveď na otázku, aký model uplatňuje Srbsko a v rámci neho i slovenská menšina na uskutočnenie svojich cieľov v oblasti kultúry, nie je jednoduchá. Často je to preto, že forma síce splňa žiadanú normu, ale v jej pozadí je iná prax. Nemožno poprieť zásady v súlade s prestížno-osvietenským modelom, v ktorom je kultúra tvorcom národnej identity, tiež s paraštátnym modelom, v ktorom sú naslovovzatí odborníci garantmi uskutočňovania kultúrneho rozvoja. V liberálnom systéme, ktorý je daný ponukou a dopytom na trhu, by menšinové hudobné podujatia len sotva mohli fungovať. Napokon zisťujeme, že model, ktorý je u nás najčastejšie uplatňovaný, je byrokraticko-osvietenský model, keď v závislosti na verejných financiách naše podujatia a festivaly neraz stagnujú a nezaznamenávajú očakávaný pokrok a ani nové impulzy.

NRSNM za podujatia osobitného významu, ako sme vyššie uviedli, vyhlásila 14 podujatí vojvodinských Slovákov. Napriek tomu, že pôvodný návrh Výboru pre kultúru ich obsahoval menej, tento počet je výsledkom politických kompromisov. Kritériá na získanie tohto štatútu nie sú náročné a ani kritériá zániku nie sú definované. To, čo tieto podujatia spája, je priama závislosť na verejných financiách a veľmi malý podiel financií, ktoré by prichádzali z iných zdrojov. Práve preto, že ide o verejné zdroje, ich prísun nie je časovo presne určený a neraz sa dostávame do situácie, že festival sa koná predtým, než sú prostriedky k dispozícii. Zdá sa, že najväčšia časť sa teda musí urobiť ochotnícky a tak o určitom vyššom kvalitatívnom stupni nemožno vôbec hovoriť.

Ak sa však vrátíme k pôvodnému významu slova festival, ktorý je predovšetkým oslavou či slávnosťou, zisťujeme, že naše festivaly sa stali záťažou tak pre

organizátorov, ako aj pre rozpočty verejných inštitúcií a ustanovizní. Požiadavky na financie neustále stúpajú a o kvalite festivalov už nikto nediskutuje, obávajúc sa toho, že čo i len malá kritika alebo dobromyseľná rada môže znechutiť organizátorov, ktorí to všetko (pokiaľ prídu finančné prostriedky) robia dobrovoľne. Organizácia festivalu by však nemala byť taká.

Teoretici k organizácii hudobných festivalov

Štvrtá konferencia muzikológov a hudobných odborníkov sa niesla v znamení témy *Hudobno-folklórne festivaly – súčasnosť a budúcnosť* a prijala odporúčania na zvyšovanie kvality hudobno-folklórnych festivalov.

V prvom bode bolo navrhnuté, aby sa pre festivaly Zlatý kľúč (Selenča), Letí, pieseň letí (Kovačica) a Festival lyrických piesní (Kulpín) sformovala jednotná odborná komisia, ktorá by na základe kvality a žánrov týchto festivalov robila výber a triedenie skladieb, ktoré na nich zaznejú⁵. Bolo to potrebné najmä preto, že festivaly navzájom medzi sebou nekomunikovali, aj keď pôvodne vznikli z jedného hudobného podujatia⁶. Neraz sa lyrická pieseň našla v programe populárnych skladieb, čím narušila koncepciu festivalu. Takáto komisia bola sformovaná v roku 2010, avšak jej trvanie bolo veľmi krátke. Manažment jednotlivých festivalov nechcel pripustiť takýto zásah do dramaturgie a najjednoduchšie bolo vrátiť sa k zabehnutému systému. Festival lyrických piesní sa prestal organizovať v roku 2012 (naposledy sa konal v roku 2011) a to pre nedostatok financií.

Na konferencii venovanej hudobnej produkcii šesťdesiatročného Novosadského rozhlasu v roku 2009 zaznelo tvrdenie, že hudobnú kvalitu slovenským festivalom garantovala aktívna účasť Novosadského rozhlasu v realizácii hudobných zložiek⁷. Že tomu bolo tak aj v minulosti, svedčí text etnomuzikológa Martina Kmeťa *Hudobná tvorba Slovákov vo Vojvodine* z roku 1976, v ktorej hovorí, že vznikli festivaly, ktoré imitujú svetové trendy a povzbudzujú skladateľov, aby tvorili populárne piesne so slovenskými textami. Ako uviedol, veľký vplyv na hudobnú predstavivosť mal však rozhlas a hudobní redaktori, ktorí hudbu

⁵ Pôvod uvedených troch festivalov je v podujatí Festival novo komponovaných slovenských ľudových piesní, ktorý vznikol v roku 1971 v Selenči a neskôr v roku 1974 bol premenovaný a koncepcie zmenený na Súťaž o novú slovenskú tvorbu (Selenča, Petrovec, Báč). Festival Letí pieseň, letí vznikol z lokálneho rovnímenného podujatia založeného v roku 1991, avšak získaním prívlastku celomenšinový bol považovaný za pokračovateľa časti Súťaže o novú slovenskú tvorbu venovanému detským populárnym skladbám.

⁶ V. konferencia muzikológov a hudobných odborníkov na tému Šesťdesiat rokov Novosadského rozhlasu sa konala 14. novembra 2009.

⁷ Komisia na zasadnutí 17. marca 2011 rokovala na tému *Hudobné podujatia Slovákov v Srbsku v roku 2011*, v rámci ktorej sa diskutovalo o štandardoch hudobných podujatí a festivalov.

nahrávali a vysielali. Snažili sa o vyváženú hudobnú ponuku a o to, aby sa jasne odlišovali autentické pôvodné žánre od nových. „S uspokojením treba konštatovať, že sa konečne pre mobilizáciu síl v našich špecifických podmienkach ujasnila organizačná forma snáh o hudobnú tvorbu v podobe stálej súťaže, t. j. inštrumentu, ktorý optimálne najsprávnejšie umožnil, že sa práve tomu najhodnotnejšiemu, čo sa na poli tejto tvorby zrodí, dostane adekvátneho verejného uznania, podpory a pomoci i teraz i v perspektíve: tiež zaistí, aby sa to prostriedkami spoločenskej komunikácie čím rýchlejšie stalo dostupným najširším vrstvám našej, a nie len našej slovenskej pospolitosti“ (Kmeť, 1976: 550).

Slovenské vojvodinské festivaly populárnych žánrov mali šancu prinavrátiť sa pod záštitu Novosadského rozhlasu v roku 2004, keď bol usporiadaný festival detskej tvorby a populárnej tvorby Pop-tón. Aj keď išlo o úspešný ročník, ktorého kvalitu zaručovala práve hudobná produkcia rozhlasu, táto iniciatíva zanikla. Záujem o prinavrátenie festivalu do Selenče iniciovalo miestne spoločenstvo zo Selenče a na druhej strane, záujem, aby festival populárnej hudby pre deti nadviazal na podobný festival v Kovačici, vyjadrili v Dome kultúry a v Miestnom spoločenstve v Kovačici. O organizáciu festivalu lyrických piesní mal záujem Klub Kulpinčanov, ktorý v spolupráci s rozhlasom pokračoval. V tom čase hudobníci nevystupovali organizovane. Výbor pre kultúru NRSNM bol iba v začiatkoch a tak chýbala akákoľvek reakcia na túto iniciatívu. Požiadavka Kulpinčanov sa ukázala ako prirodzená. Oni prebrali na seba zodpovednosť, že štandard, ktorý pred devastujúcimi deväťdesiatymi rokmi toto podujatie malo, zabezpečí vlastným manažovaním. Po desaťročí takého fungovania sa ukazuje, že by bolo potrebné vyhladávať možnosti ráznejšieho zapojenia do organizácie slovenských hudobných festivalov aj hudobnú produkciu Rádia Vojvodina. Pre verejný servis občanom Vojvodiny by to malo byť prvoradým programovým záujmom. Pravda tieto vzťahy si vyžadujú vysokú mieru ochoty spolupracovať a dať si poradiť od odborníkov, čo sa už aj v minulosti ukázalo ako dosť neistá požiadavka.

Druhým záverom bolo, aby festivaly populárnej hudby Zlatý kľúč a Letí pieseň, letí, Festival nových slovenských lyrických skladieb a festival slovenských pôvodných piesní Stretnutie v pivníckom poli mali zabezpečené orchestre a postprodukcii hudobného materiálu. Festival Letí pieseň, letí, ako aj festival Stretnutie v pivníckom poli si túto tradíciu udržali. Do orchestra sa v Kovačici zapájajú aj mladší hudobníci, absolventi hudobných škôl a dobre je, že spevákovi na scéne sprevádza aj žiacky zbor. Tento festival by však mal docieľiť to, aby sa na ňom zúčastňovali deti z väčšieho počtu slovenských obcí z Vojvodiny. Manažment by mal byť v tejto veci vynaliezavejší a mal by podnecovať organizáciu interných súťaží na všetkých základných školách, kde sa vyučuje aj po

slovensky. Väčším počtom „cezpoľných“ účastníkov by sa stal festival skutočne celomenninovým a podstatne by stúpila jeho hudobná kvalita. Na rozdiel od festivalu v Kovačici sa festival v Selenči už roky realizuje výrobou matríc, ktoré sa potom relatívne ľahko po procese postprodukcie dostávajú do éteru. Jeho nedostatkom je však istá monotónnosť preto, že hudobné úpravy nerobia viacerí hudobníci. Festival je potrebné dostať do povedomia omnoho širšieho počtu mladých hudobníkov, aby bol v konečnom dôsledku reprezentáciou toho najlepšie, čo v oblasti hudby mladí produkujú. Navyše jeho revuálna časť by mala byť koncipovaná tak, aby v nej vystúpili profesionálni hudobníci (tak to bývalo v rokoch 2011, 2012, 2013 a 2014, keď koncepčne do programu zasahoval ÚKVS).

Ďalším záverom bolo, že inštitúcie vojvodinských Slovákov by sa mali zasaďovať o zvýšenie a skvalitnenie slovenskej hudobnej produkcie v Rádiotelevízii Vojvodina, osobitne z aspektu zabezpečovania postprodukcie aspoň odmenených (najúspešnejších) skladieb z festivalov populárnej hudby Zlatý kľúč a Letí pieseň, letí, Festivalu nových slovenských lyrických skladieb a festivalu slovenských pôvodných piesní Stretnutie v pivnickom poli. Tento zámer sa podarilo realizovať iba v prípade festivalu autentických ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli, keď bola osobitná nahrávka urobená pri príležitosti jeho 50. výročia založenia v roku 2014.

Iný záver sa týkal festivalu slovenských autentických piesní Stretnutie v pivnickom poli. Podľa neho bolo treba vypracovať projekt publikácie slovenských autentických piesní, ktoré na tomto festivale s výše polstoročnou tradíciou odzneli. Takáto publikácia zatiaľ nevyšla a pokusy o jej vydanie sa skončili tým, že nie sú kádre, ktoré by zvládli túto zložitú úlohu.

Mnohé zo záverov však boli úspešne zrealizované. Napríklad náležitá pozornosť sa venovala oslavám 60. výročia Novosadského rozhlasu a jeho hudobnej produkcie a bola usporiadaná osobitná konferencia, ktorej výsledkom je zborník prác Slovenská hudba vo Vojvodine – 60 rokov hudobnej produkcie Novosadského rozhlasu v slovenskom jazyku. Zároveň bol realizovaný aj zámer, ktorý sa týkal aktívnej spolupráce so Slovákami z regiónu v oblasti hudby a ktorej výsledkom boli rôzne podujatia: Letný dirigentský kemp, muzikologické konferencie, Stretnutie slovenských zborov, organizovanie koncertov, ktoré propagujú hudobnú tvorbu slovenských skladateľov a pod. Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov zabezpečil archívny materiál na skúmanie ľudových tradícií dolnozemskejších Slovákov a za tým účelom nadviazal spoluprácu so Slovenskou akadémiou vied a s Národným osvetovým centrom v Bratislave, čím sa pričínal o súdržnosť slovenských komunit v regióne aj v oblasti hudobného života.

Zdá sa, že hudobno-folklórne festivaly, akými sú Zlatá brána a Tancuj, tancuj, mali pevnejší dramaturgický podklad, keďže v záveroch z konferencie venovanej festivalom nefigurujú. Navyše, z týchto festivalov sa vyžadovali od členov odborných porôt pravidelné detailné hodnotiace správy, v ktorých možno nájsť aj početné kritické poznámky v súvislosti s organizáciou. Konkrétne návrhy na zlepšenie práce priniesla Hudobná komisia VPK NRSNM v roku 2011⁸, ktorá oslovila Zhromaždenie Folklórneho festivalu Tancuj, tancuj a navrhla, aby sa vystúpenia speváckych skupín hodnotili v kategóriách pôvodné a štylizované ľudové piesne, aby spevácke skupiny obohacovali repertoár, s ktorým sa predstavujú na festivale, a prinášali čo najautentickejšie piesne, ktoré si môžu zabezpečiť terénnym výskumom vo vlastnom prostredí alebo za pomoci zbierok slovenských ľudových piesní tunajších Slovákov, ďalej aby spevácke skupiny uprednostňovali autentický prednes ľudových piesní a aby sa slovenské zbory so svojím zborovým repertoárom predstavovali i na podujatí Stretnutie slovenských zborov z Vojvodiny v Báčskom Petrovci. Tými návrhmi komisia podporila úsilie zorganizovať špičkový folklórny festival Slovákov v Srbsku, ktorý má byť miestom zachovávaní a zveľaďovania folklórnych tradícií Slovákov zo Srbska.

Možno konštatovať, že kvalita zúčastnených folklórnych súborov stúpa a ten najlepší získava ako odmenu možnosť vystúpiť na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve v programe Krajanská nedeľa. Nebezpečie spočíva v tom, že takéto uznanie sa dostane malým prostrediam zriedka a že sa v Detve v ostatných rokoch striedajú súbory iba z tých najsilnejších folklórnych centier. Ukazuje sa tu znížená senzibilita v tom, že účasť v Detve by s veľkou pravdepodobnosťou podnietila zvýšený záujem o slovenskú kultúru v určitom menšom prostredí a bola by vzpruhou pre ešte intenzívnejšie, ba aj kvalitnejšie pôsobenie. Pokiaľ sa takýto druh solidarity na festivale Tancuj, tancuj v Hložanoch neobjaví, hrozí nižšia účasť a demotivácia účinkujúcich. Na rozdiel od festivalu Tancuj, tancuj sa zdá, že organizátor DFS Zlatá brána lepšie pochopil podstatu víťaza súťaže: na Južnoslovenských detských a folklórnych slávnostiach v Duľovciach sa vystriedali umiestnené na prvých miestach už mnohé detské súbory, aj tie z malých prostredí a to posilnilo ochotnícku činnosť.

Žiaľ, to, čo bolo už v roku 2008 avizované ako nedostatok hudobno-folklórnych festivalov, sa po rokoch opäť ukazuje ako relevantné. Napriek veľkým snahám spoluorganizátorov ostali festivaly v zmysle organizačného zabezpečenia lokálne a ani prívlastok „celomenšinového významu“ ich nepodnietil k tomu, aby sa na realizácii zúčastnili aj iní než domáci manažéri či dramaturgovia. Organizátori týchto podujatí aj naďalej vidia problém iba v nedostatku finančných

⁸ Komisia na zasadnutí 17. marca 2011 rokovala na tému *Hudobné podujatia Slovákov v Srbsku v roku 2011*, v rámci ktorej sa diskutovalo o štandardoch hudobných podujatí a festivalov.

prostriedkov, zatiaľ čo vlastné manažovanie a krízu ideí a nápadov nepovažujú za problémové. Známy je výrok, že peniaze nemôžu nahradiť kreativitu, ale kreativita môže priniesť peniaze.

Perspektívy

Hudobno-tanečné festivaly vojvodinských Slovákov, osobitne tie s dlhšou tradíciou, prešli rôznymi etapami vývoja. Ich dramaturgiu a obsah neraz podmieňovalo spoločensko-politické prostredie a z jednotlivých ročníkov možno ľahko dedukovať, či v pozíciách dramaturgov, manažérov, porotcov a pod. mali prevahu odborníci alebo iba kváziodborníci, ktorí festivaly realizovali tak, aby do ich popredia vystúpili iné než umelecké hodnoty. Festivaly však patrili a majú patriť predovšetkým ľuďom, teda účastníkom a návštevníkom, a ich dramaturgia má byť v súlade s dobou, hudobnými preferenciami a hudobným štandardom. Je mnoho nástrojov ako to dosiahnuť. Niektoré som uviedla v texte *Strategické ciele rozvoja kultúry vojvodinských Slovákov* v roku 2014⁹: Je päť strategických cieľov a realizáciou každého z nich by sa značne skvalitnili aj naše hudobno-tanečné festivaly.

Prvým strategickým cieľom je zachovanie a sprístupnenie kultúrneho dedičstva vojvodinských Slovákov. Nehmotné dedičstvo je spojené prevažne s tradičnou kultúrou a práve jej prezentáciou žijú naše festivaly. Tento strategický cieľ predpokladal založenie nadácie, ktorú by viedol odborný tím, a tá by lepšie dokumentovala, ale aj využívala náš folklórny materiál. Zároveň by sa zabezpečil transparentnejší a výkonnejší systém financovania. Nie je to však iba o financiách, lež aj o vzťahoch a o spolupráci. Konkrétne v súvislosti s festivalom Stretnutie v pivnickom poli by bolo dobré osloviť odborníkov zo vzdelávacích či vedeckých pracovísk na Slovensku, ktorí by počas vlastných pracovných stáží či projektov mohli participovať na vzácnej zbierke piesní. Zatiaľ nebola publikovaná obsiahlejšia kniha o našich slovenských vojvodinských tancoch, rovnako by aj túto tému bolo treba vedecky spracovať a trvalo zdokumentovať. Práve festivaly sú zdrojom archívnych materiálov, avšak bez tímu odborníkov sa takéto projekty nedajú kvalitne zrealizovať.

Druhou strategickou oblasťou bola podpora umeleckej tvorby a produktívnej kultúry. Tá sa viac týka festivalov populárnej a umeleckej hudby: systém podpory pôvodnej umeleckej tvorby by musel byť dlhodobý, prehľadný a verejne kontrolovateľný. Podporou novej produkcie je vlastne každý súbeh na novú tvorbu. Úloha manažéra sa nesmie skončiť zaslaním inzerátu o tom, dokedy je potrebné poslať skladby na festival a na akú adresu. Naopak, treba systema-

⁹ In: Zborník z medzinárodnej konferencie Slováci a Srbi – história a súčasnosť. Nový Sad, 2014.

tický vyhľadávať talentovaných spevákov, hudobníkov, tvorcov, motivovať ich, aby sa na súťažiach zúčastnili. Príkladom dobrej praxe iste boli kastingy v ÚKVS, keď sa vyberali speváci na tvorbu CD Letí pieseň, letí, ako aj kasting pre moderátorov. V tom však musia festivaly spojiť sily s verejným servisom občanov a aj mediálne motivovať hudobníkov, ktorí by prostredníctvom rozhlasu a televízie mali príležitosť na zviditeľnenie. Festivaly populárnej hudby by mali nájsť svojich partnerov na podobných festivaloch na Slovensku a takéto výmeny víťazne umiestnených účastníkov, resp. súborov by iste k prestíži festivalov prispeli.

Tretia strategická oblasť je podpora vzdelávania v oblasti kultúry a umenia, medzinárodná spolupráca a výmena. Celoživotné vzdelávanie, ktoré sa koná prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania, umožňuje každému doplniť, rozšíriť a prehĺbiť si získané vzdelanie, rekvalifikovať sa alebo uspokojiť svoje záujmy. Treba preto zdokonaľiť existujúce spôsoby neformálneho vzdelávania a pripravovať nové semináre na podporu tých oblastí, ktoré sú aktuálne najohrozenejšie. Na základe analýzy kultúrneho systému z roku 2014 vidieť, že priority sa mali organizovať parciálne školenia, a to najmä pre moderátorov celomenšinových festivalov (realizoval ich ÚKVS) a iných kultúrnych podujatí, tiež školenia v oblasti etnologického výskumu a tanca, spracúvania a archivovania materiálu. Pre rok 2016 vidím ako podstatne dôležité pripraviť školenie kultúrnych manažérov, ktorý by uvedené výzvy v organizovaní festivalov dokázali naplniť.

Štvrtá strategická oblasť sa týka podpory kultúrnej produkcie v menších prostrediach. Všetky zložky v realizácii podujatia majú svoj význam, avšak bez skutočne kvalitnej obsahovej náplne, bez skutočnej novej, sviežej, inovatívnej produkcie riskujeme to, že sa naše podujatia stanú zastarané a že o ne nebude mať verejnosť záujem. Preto treba investovať do novej kultúrnej produkcie a posmeľovať najmä tie prostredia, v ktorých stagnuje a potrebuje pomocnú, možno až „záchrannú“ ruku. Program začal v roku 2014 realizovať ÚKVS prostredníctvom súbehu pre choreografov a umeleckých vedúcich, ktorí boli vyzvaní navrhnuť menšiu slovenskú dedinu, v ktorej budú pracovať, tiež konkrétnu choreografiu alebo iný kultúrny artefakt, ktorý v konkrétnej dedine zrealizujú. Zároveň povinným výstupom projektu bola účasť na niektorom z našich celomenšinových festivalov, čo v nasledovnom ročníku festivalov Zlatá brána a Tancuj, tancuj bolo akceptované. Je to príklad dobrej praxe, v ktorej treba pokračovať. K tomu treba pripojiť už spomenutý motivačný systém, pomocou ktorého by sa menšie prostredia mohli dostať na folklórne slávnosti do Detvy a do Duloviec.

Piata strategická oblasť je kreatívny priemysel v službe rozvoja slovenskej vojvodinskej kultúry. Základom kultúrneho priemyslu je ľudská kreativita a tvorivý potenciál. Dnes tvorba, ktorá je založená na myšlienke, má rovnaký vý-

znam ako kapitál pre ľudskú prácu. Pole kreativity je široké – tak ako aj kreativita sama, preto je potrebné určiť pravidlá, aby sa každá dobrá idea mohla ujať a aby bola zrealizovaná. **Preto treba vytvoriť podmienky na to, aby sa do organizácie festivalov zapájali mladí ľudia a treba zabrániť obmedzovaniu ich kreativity.** Len vtedy, keď z kreatívnych, vzdelaných a odborných mladých ľudí urobíme našich pokračovateľov, budeme s istotou môcť očakávať, že aj naše celomenšinové, tak hudobné ako aj všetky ostatné kultúrne podujatia, budú mať svoju garantovanú budúcnosť. Navyše, práve takíto ľudia dokážu znížiť závislosť na verejných financiách a vyhľadávať prostriedky z iných dostupných fondov. Možno by sa im podaril náš dávny návrh, aby menšina zainvestovala do kúpy ozvučenia, ktoré by sa potom poskytovalo všetkým festivalom a hudobným podujatiam. Tak by bol každý festival odbremený od vysokých nákladov, ktoré každoročne (minimálne v prípade 14 celomenšinových podujatí a, samozrejme, ďalších iných) platí za komerčné ponuky. Mladé kreatívne posily by isto vedeli, ako na to, len im treba vytvoriť podmienky.

Autorka je doktorandkou na Katedre estetiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Práca vznikla ako súčasť doktorandského štúdia.

Použitá literatúra

- Burlas, Ladislav: Pohľady na súčasnú slovenskú hudobnú kultúru. Bratislava: OPUS 1987. 284 s
- Laborecký, Jozef: Hudobný terminologický slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 263 s.
- Kmeť, Martin: Hudobná tvorba Slovákov vo Vojvodine. In: Nový život, 1976, č. 6.
- Kolektív autorov : Nadležnosti nacionalnih saveta nacionalnih manjina. Belehrad: Misia OSCE v Srbsku 2012. 100 s.
- Sklabinská, Milina: Strategické oblasti rozvoja kultúry vojvodinských Slovákov. In: Zborník z medzinárodnej konferencie Slováci a Srbi – história a súčasnosť. Nový Sad: Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny 2014, s. 263 – 275.
- Sklabinská, Milina (ed.): Celomenšinové hudobné festivaly vojvodinských Slovákov. In: Slovenská hudba vo Vojvodine. Zborník prác IV. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad: NRSNM, 2008, 142 s. ISBN: 978-86-87947-01-6.

RESUMÉ

Autorka sa zameriava na dramaturgiu a manažment niektorých hudobných podujatí, ktoré sa organizujú v prostredí vojvodinských Slovákov a sú vyhlásené ako podujatia celomenšinového významu. V príspevku opisuje genézu vzniku takýchto podujatí a zároveň analyzuje reagovanie hudobnej teórie na hudobnú prax v ostatnom období. Ako uvádza, najväčšie riziko dramaturgie a manažmentu festivalov vojvodinských Slovákov v súčasnosti spočíva vo vysokej závislosti na verejných financiách, čo priamo súvisí s kultúrnou politikou, v ktorej celý tento systém funguje. V závere analyzuje strategické ciele v oblasti kultúry, uplatnením ktorých by bolo možné hudobno-tanečné festivaly skvalitňovať.

РЕЗИМЕ

Ауторка се бави драматургијом и менаџментом појединих музичких фестивала који су организовани у заједници војвођанских Словака и имају посебан значај за целокупну словачку заједницу у Србији. У тексту анализира генезу настанка фестивала од посебног значаја и уједно домет препорука музичке теорије на музичку праксу. Како наводи, највећи ризик драматургије и менаџмента фестивала војвођанских Словака у данашње време јесте њихова висока зависност од јавних финансија што је у директној вези са културном политиком у којој функционише цео културни систем. У закључку се бави стратешким циљевима у области културе, чијом би имплементацијом било могуће подизање квалитета анализираних фестивала.

Mgr. Petra Krnáčová, PhD.

K VYBRANÝM AKTIVITÁM NÁRODNÉHO OSVETOVÉHO CENTRA V OBLASTI ZÁUJMOVEJ UMELECKEJ ČINNOSTI S DÔRAZOM NA DRAMATURGIU PODUJATÍ Z OBLASTI TRADIČNEJ ĽUDOVEJ KULTÚRY A SCÉNIKÉHO FOLKLORIZMU

Charakteristika Národného osvetového centra a okruhy jeho činností

Národné osvetové centrum (ďalej len NOC) je štátnou príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Plní funkciu celoslovenského odborného-metodického pracoviska pre kultúrno-osvetovú činnosť. Prostredníctvom okruhu svojich činností podporuje NOC rozvoj kultúrnych, osvetových a neprofesionálnych umeleckých aktivít v miestnych a regionálnych podmienkach.

V rámci svojich základných funkcií vykonáva najmä tieto činnosti: aktivity v oblasti záujmovej umeleckej činnosti (odborné poradenstvo a metodická pomoc, vypracúvanie projektov a spolupodieľanie sa na súťažných a prehliadkových aktivitách, významných celoštátnych podujatiach, odborná garancia celoštátnych súťaží záujmovej umeleckej činnosti a i.), vzdelávanie v kultúre (akreditované aj neakreditované formy vzdelávania v oblasti kultúry pre zamestnancov štátnej správy, samosprávy, tretieho a súkromného sektora a dobrovoľných pracovníkov), edičná a vydavateľská činnosť (teoretické a odborné-metodické materiály, odborné časopisy Javisko, Národná osveta a Sociálna prevencia), výskum a štatistika kultúry, prezentačná a výstavná činnosť, digitalizácia kultúrneho dedičstva (NOC v rámci Prioritnej osi 2 Operačného programu Informatizácia spoločnosti realizovalo tri národné projekty: Centrálna aplikačná infraštruktúra, Harmonizácia informačných systémov, Digitalizácia a multimediálne prezentačné produkty Národného osvetového centra, ich realizácia momentálne pokračuje v rámci trvalej udržateľnosti projektov).

K 31. 12. 2015 predstavoval evidenčný fyzický počet 98 zamestnancov, z tohto počtu 68 žien a 30 mužov. Z hľadiska vekovej štruktúry bol k 31. 12. 2015 priemerný vek zamestnancov NOC 42,8 rokov. Súčet funkčných miest organizácie v zmysle organizačnej štruktúry NOC k 31. 12. 2015 bol spolu 96 funkčných miest

Tabuľka 1 – Organizačná štruktúra NOC k 31. 12. 2015 – počet funkčných miest spolu 96

Generálna riaditeľka NOC	1
Odbor generálnej riaditeľky	11
Odbor záujmovej umeleckej činnosti a projektov záujmovej umeleckej činnosti	13 + 1/2
Odbor vzdelávacej a edičnej činnosti	13 + 1/2
Odbor výskumu a štatistiky kultúry	7
Slovenské centrum vizuálnych umení	13
Odbor ekonomiky a správy majetku	16
Odbor informačno-komunikačných technológií a národných projektov	21
SÚČET FUNKČNÝCH MIEST NOC k 31. 12. 2015	96

Tabuľka 2 – Vzdelanostná štruktúra zamestnancov NOC k 31.12.2015

Vysokoškolské vzdelanie (I., II. a III. stupňa)	75
Úplne stredné vzdelanie	20
Stredné vzdelanie	1
Základné	2
SPOLU	98

Záujmová umelecká činnosť ako jedna z hlavných činností NOC

Odbor záujmovej umeleckej činnosti a projektov záujmovej umeleckej činnosti (ďalej len ZUČ) NOC svojou činnosťou usmerňuje činnosť organizácií, kolektívov a jednotlivcov v amatérskom prostredí v nasledujúcich oblastiach:

- divadlo a umelecký prednes (činoherné divadlo, divadlo mladých, detská dramatická tvorba, divadlo pre deti, umelecký prednes všetkých vekových kategórií, detské recitačné kolektívy a divadlá poézie),
- scénický folklorizmus,
- hudba (žánre: zborový spev, vážna a populárna hudba, dychová hudba),
- autorské umenie (filmová tvorba, fotografická a výtvarná tvorba, literárna tvorba).

NOC vyhlasuje, odborne garantuje celoštátne súťaže a prehliadky a spolupracuje pri ich príprave a realizácii (v priemere 15 postupových súťaží ročne, príprava propozícií súťaží, sumarizácia výberu účastníkov krajských kôl, spolupráca pri zostavení programových bulletinov podujatí a katalógov z výstav, zostavenie odborných porôt, lektorských zborov, redakcií festivalových denníkov, príprava a realizácia vzdelávacej časti súťaží a prehliadok, vyhodnotenie výsled-

kov, príp. publikovanie príspevkov), realizuje vrcholné podujatia v oblasti scénického folklorizmu a divadelného umenia (Folklorný festival Východná, celoštátna divadelná prehliadka so zahraničnou účasťou Scénická žatva), poskytuje metodickú pomoc, vzdeláva prostredníctvom svojich rozličných seminárov, kurzov, inštruktáží.

Folklorný festival Východná

Folklorný festival Východná je najstarším folklórnym festivalom na Slovensku, vrcholnou prehliadkou tradičnej ľudovej kultúry a jej folklorizovaných prejavov. Nadväzuje aj na realizované celoštátne postupové súťaže v oblasti ľudového tanca a hudby. Medzi viac ako tisíc účinkujúcimi v desiatkach umeleckých autorských programov sa na tomto festivale každoročne prezentujú práve víťazi celoštátnych súťažných prehliadok folklórnych skupín, súborov, detských súborov, ľudových hudieb, speváckych skupín, sólistov muzikantov i tanečníkov. Festival ponúka priestor nielen pre prezentáciu ľudovej hudby a tanca, ale aj širšieho spektra prvkov tradičnej ľudovej kultúry. V rámci jeho dramaturgie sa preto pravidelne objavujú aj programy zamerané na ľudové divadlo, slovesnosť, tradičné remeslá a umeleckú výrobu a i. I keď má festival celoslovenský charakter, pravidelne sa na ňom prezentujú i zahraničné súbory, príp. súbory národností žijúcich na Slovensku.

Folklorný festival Východná je prehliadkou výsledkov pravidelnej a systematickej práce mnohých inštitúcií, organizácií, združení i jednotlivcov v oblasti tradičnej ľudovej kultúry. *Jeho realizácia je výsledkom spolupráce na národnej i medzinárodnej úrovni, v rámci ktorej sú do príprav a realizácie zapojené jednak inštitúcie ako Národné osvetové centrum ako hlavný organizátor festivalu, Liptovské kultúrne stredisko v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, obec Východná, ako aj rôzne občianske združenia a dobrovoľníci. V rámci medzinárodnej spolupráce FFV bol zapojený do siete CIOFF festivalov a neskôr do siete IOV festivalov.*

Festival vznikol na podnet miestnej folklórnej skupiny Kriváň a vyvinul sa z okresných slávností na najrozsiahlejší folklórny festival na Slovensku. Podnet na vznik vyšiel zo strany folklórnej skupiny a aj preto sa v počiatočnom období aktivity festivalu zameriavali prevažne na prezentáciu miestnej, resp. neskôr regionálnej tradičnej ľudovej kultúry. V prvom desaťročí festivalu sa okrem prezentácie hudobného, piesňového a tanečného folklóru s cieľom jeho ochrany, sprostredkovania a propagácie, začína v dramaturgii festivalu venovať systematická pozornosť aj ostatným prvkom tradičnej ľudovej kultúry, a to napr. ľudovému výtvarnému umeniu. Zároveň sa už v tomto období začínajú používať na tú dobu inovátične formy zachovania, ochrany, odovzdávania a propagácie

javov tradičnej ľudovej kultúry, ako napr. sprievod účinkujúcich obcou, súťaže o najlepšieho tanečníka a tanečný pár, o najlepšiu ľudovú hudbu, najlepšieho primáša, školy ľudového tanca.

Celoslovenský charakter festival definitívne nadobudol v roku 1965 a v nasledujúcich štyroch rokoch sa definitívne vyprofiloval na podujatie zamerané na tradičné ľudové umenie. V dramaturgii festivalu sa ustálili typy programov ako komponované programy detských a dospelých folklórnych súborov i regionálne programy prevažne folklórnych skupín, ktoré vznikli aj vďaka spolupráci s odbornými pracovníkmi Slovenskej akadémie vied a využívali a prezentovali výsledky výskumu ľudovej kultúry regiónov Slovenska. V programovej rade festivalu boli po celé desaťročia zastúpení odborníci z radov choreografov, etnológov, etnochoreológov, hudobných a tanečných pedagógov.

Folklórny festival Východná bol dlhé desaťročia akousi alma mater pre folklórne festivaly. Svojou dramaturgickou koncepciou, ktorú tvorili skúsení odborníci, bol inšpiračným zdrojom pre iné festivaly. Objavnými programami klenotnicového typu, ako aj programami detských a mládežníckych folklórnych kolektívov a i. podnecoval a aktivizoval činnosť nielen obcí, v ktorých systematicky pracovali folklórne kolektívy, udržiujúc a rozvíjajúc tradičnú ľudovú kultúru obce i regiónu, ale aj tých obcí, kde neboli stopy po organizovaných formách folklóru. Okrem programov vynikajúcich, objavných klenotníc regionálneho cyklu programová skladba zahŕňala program detských nositeľov folklóru, program amatérskych súborov, ako aj semináre o problematike folklóru a formách jeho druhej existencie, o problematike ľudového umenia a spoločnosti a i. Zároveň sa od roku 1973 v dramaturgii festivalu začal výraznejšie uplatňovať výtvarný fenomén ľudovej kultúry (napr. Prehliadky tichej krásy, tvorba a prezentácia výtvarných štandárov obcí – ornamentníkov, zriadenie aleje ľudových plastík, komorné výstavy pôvodných vzorov i súčasnej tvorby majstrov ľudovej umeleckej výroby a i.). V dramaturgii festivalu sa pravidelne objavuje aj prezentácia tradičnej kuchyne obcí i regiónov, prezentácia a školy remesiel, školy tanca, spevu a iné formy interaktívneho vzdelávania v oblasti tradičnej ľudovej kultúry. Svojím komplexným ponímaním tradičnej ľudovej kultúry festival vo Východnej môže slúžiť a aj reálne slúži ako vzor pre činnosť v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva.

Projekt Dni tradičnej kultúry

Projekt Dni tradičnej kultúry (ďalej len DTK) bol v prvých rokoch koncipovaný ako prepojenie aktivít v oblasti tradičnej kultúry s turistickým ruchom, ako bolo zrejmé aj z podtitulu projektu – „Sviatok hudby, tanca, remesiel, zábavy a kulinárskych špecialít.“ Význam DTK sa zakladá aj na prehĺbení spolupráce a

koordinácii postupov jednotlivých štátnych i mimovládnych subjektov pri naplňaní cieľa a programu DTK uplatňovaním nových, modernejších foriem dokumentácie, vzdelávania, tvorivého rozvíjania a prezentácie tradičnej ľudovej kultúry, ako i ochrany jej oprávneného adekvátneho postavenia v spoločnosti.

Pri vzniku projektu v roku 1999 stáli: Národné osvetové centrum Bratislava, Folklorná únia na Slovensku a Združenie miest a obcí. Medzinárodný rozmer projekt DTK nadobudol v roku 2001 prijatím a uvedením jeho princípů i v Českej republike zásluhou celoštátnej organizácie Folklorní sdružení České republiky. Na návrh tohto združenia sa v tom istom roku pridali aj Ústav lidové kultury ve Strážnici (dnes Národní ústav lidové kultury) a Valaské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm.

V rámci už takmer dvadsaťročnej histórie projektu DTK sa v Slovenskej republike aj v Českej republike uskutočnili viaceré podujatia. V prvých rokoch v rámci tohto projektu prebiehali desiatky folklórnych akcií, festivalov, vzdelávacích seminárov v jednotlivých krajinách.

Od vzniku bol DTK jedným z nosných pilierov projektu v rámci Slovenska vyššie uvedený folklórny festival Východná. Otváracím podujatím DTK bola prvých šesť rokov Pozvánka – slávnostný koncert v Slovenskom rozhlas s Orchestrom ľudových nástrojov a jeho hosťami – často laureátmi celoštátnych súťažných podujatí tradičnej ľudovej kultúry vyhlasovaných Národným osvetovým centrom. Dlhoročnou stálou DTK bol festival Klenovská Rontouka, v rámci ktorej sa od roku 2005 predstavovali aj účastníci najmladšej tvorivej dielne – Muzičky. S ľudovou hudbou je spojená aj ďalšia stálica DTK – tvorivá dielňa Primášikovia určená pre mladých predníkov detských a mládežníckych ľudových hudieb.

Do projektu DTK sa v prvých rokoch podarilo zapojiť aj cezhraničné podujatie Novohradský folklórny festival konajúci sa vo vybraných novohradských obciach na Slovensku i v Maďarsku.

Predovšetkým prehliadkou gastronómie a kulinárskych špecialít bolo dlhočné podujatie DTK Spišský salaš pod Spišským hradom.

K podujatiam, ktoré svojím zameraním tiež formovali profiláciu projektu, ale v rámci DTK sa objavili menej často, patrili napríklad Bačovské dni – prezentácia tradičnej ovčiarkej výroby v Malatinej, Celoštátna súťaž choreografií folklórnych súborov, Celoštátna súťaž programových blokov folklórnych súborov, Danišovský kermeš, Detský hudobný festival, EUROFOLKLÓR, Európske tradície v Tatrách – folklórny festival v Novej Lesnej, Festival cezhraničnej slovensko-poľskej spolupráce v Čadci, Festival detských folklórnych súborov Pod Likavským hradom, finále detskej celoštátnej súťaže speváků ľudovej piesne Slávik Slovenska, Gombasecké folklórne slávnosti národnostných menšín na Sloven-

sku, Horehronské folklórne slávnosti, Medzinárodný festival detských folklórnych súborov v Bratislave, Nezabudnuté remeslá (súčasť Strunobrania v Banskej Štiavnici), Spišské folklórne slávnosti, Zamagurské folklórne slávnosti (otvárací program Pod tromi korunkami).

Otváracím festivalom DTK v Českej republike bol od roku 2001 Mezinárodní folklorní festival Strážnice, predovšetkým prostredníctvom úvodného koncertu a programov Tance s přáteli, Jarmek múz. Zapojením Valaského múzea v prírode v Rožnove pod Radhoštom sa obohatili DTK o Rožnovské slavnosti a ďalšie akcie, ako napr. Den slovanské vzájemnosti, Já mám srdce jako z medu, Slavnost porozumění, Setkání pod Radhoštěm, Pekařská sobota, Hejův nožík. V rámci českej strany DTK boli uskutočnené v prvých rokoch i ďalšie festivaly, ako napr. Dětská Strážnice, ďalej v Svatobořicích – Mistríně festival MISTRÍN prebiehajúci pod záštitou Folklorního sdružení ČR a obecného úradu, medzinárodný folklórny festival Jánošíkov dukát, Vsetínsky krpec, ale aj menšie podujatia ako Frenštátsky kulturní týden či Deň remesiel pre školy alebo Folklorní den v Muzeu vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici, ktoré usporiadal Národní ústav lidové kultury ve Strážnici.

Najstaršími vzdelávacími podujatiami v rámci DTK na Slovensku sú: tanečná tvorivá

dielňa pre deti z detských folklórnych súborov Malí tanečníci a hudobná tvorivá dielňa pre primášov detských a mládežníckych ľudových hudieb Primáškovia. Cieľom tvorivej dielne Malí tanečníci je umožniť deťom, aby si pod vedením tanečných pedagógov osvojili vybrané tanečné typy z niekoľkých lokalít v ich tradičnej forme, porozumeli ich štruktúre a forme a boli schopné ich zatancovať nielen v rámci choreografie, ale aj voľne improvizovane. Výsledky tvorivej dielne deti prezentujú na záverečnom predstavení na niektorom z folklórnych podujatí. V rámci tvorivej dielne Primáškovia s odbornými lektormi sa účastníci zdokonaľujú v technike hrania, poznávaní štýlotvorných prvkov ľudovej hudby, vo variačných technikách a i.

Od roku 2006 sa projekt Dní tradičnej kultúry postupne profiluje ako projekt dominantne vzdelávacieho charakteru s akcentom na realizáciu tvorivých dielní a škôl v oblasti tradičnej ľudovej kultúry v jej primárnej i sekundárnej podobe pre deti a mládež. Od roku 2006 je stabilnou súčasťou Dní tradičnej kultúry na Slovensku seminár študentov etnológie, tanečnej pedagogiky, choreografie tanca, hudobnej vedy a príbuzných vedných odborov. V roku 2012 sa seminár pretransformoval na študentskú letnú školu, vedenú odbornými lektormi – profesionálmi.

V roku 2011 k tanečným dielňam s názvom Malí tanečníci pribudla ďalšia tanečná dielňa s názvom Odzemkáři pre tanečníkov-chlapcov vo veku 14 – 18 rokov.

Na základe pozitívnych ohlasov verejnosti sa projekt DTK v ostatnom období obohatil o ďalšie vzdelávacie podujatia, ako napr. Oživené melódie, Na našu nótu a i.

Napriek už takmer dvadsaťročnej histórii DTK je možné konštatovať, že projekt sa stále vyvíja, stále dostáva nové dimenzie. Zapojením odbornej i laickej verejnosti dostáva nové impulzy, pružne reaguje na potreby folklórneho hnutia v oblasti vzdelávania.

Použitá literatúra a zdroje:

<http://nocka.sk/noc/60vyrocie>

AMBROZOVÁ, J. (ed.). 2014. Hudobno-tanečný folklorizmus. Problémy a ich riešenia. Nitra: Katedra etnológie a folkloristiky FF UKF Nitra 2014. 206 s.

LEŠČÁK, M. – ŠVEHLÁK, S. (Ed.). 1976. Folklór a scéna. Bratislava: Osvetový ústav 1976.

LUKÁČOVÁ, A. 2009. „Nekazte nám folklór“ alebo ako učiť folklórnu hudbu mladých muzikantov? In: Folklorizmus a jeho fenomény včera a dnes. A. Lukáčová (ed.). Banská Bystrica: Stredoslovenské múzeum – Múzeum ľudového tanca 2009, s. 51 – 58.

ŠÍPKA, M. 2005. Folklorizmus v Krajskom osvetovom stredisku v Banskej Bystrici. In: Etnologické rozpravy, 2005, č. 1, s. 111 – 129.

TYLLNER, Ľ. 2006. Folklorizmus – teoretická reflexe. In: Současný folklorizmus a prezentace folkloru. Sborník příspěvku z 22. strážnického sympozia konaného ve dnech 13. – 14. září 2006. Strážnice, 2006, s. 8 – 16.

Zdroje informácií : Dokumenty dôležité pre starostlivosť o tradičnú ľudovú kultúru. [online] [cit. 20. 06. 2016] Dostupné na internete: <http://www.ludovakultura.sk/index.php?id=4>.

ZÁLEŠÁK, C. 1982. Folklórne hnutie na Slovensku. Bratislava: Obzor 1982.

ZÁLEŠÁK, C. 1990. Folklór na scéne. Bratislava: Osvetový ústav 1990.

RESUMÉ

V prvej časti textu autorka čitateľovi približuje pole pôsobnosti Národného osvetového centra z Bratislavy, ktoré podporuje rozvoj kultúrnych, osvetových a neprofesionálnych umeleckých aktivít v miestnych a regionálnych podmienkach na Slovensku. Okrem iného realizuje NOC aj vrcholné podujatia v oblasti scénického folklorizmu a tak je druhá časť venovaná Folklórnemu festivalu Východná a projektu Dni tradičnej kultúry. Folklórny festival Východná získal celoslovenský charakter v roku 1965 a odvtedy je vrcholnou prehliadkou tradičnej

ľudovej kultúry na Slovensku. Autorka popisuje jeho dramaturgiu, ktorá, ako tvrdí, bola inšpiračným zdrojom pre iné festivaly na Slovensku. Zároveň popisuje projekt Dni tradičnej kultúry, ktorý vznikol v roku 1999 a bol koncipovaný ako prepojenie aktivít v oblasti tradičnej kultúry s turistickým ruchom, ako bolo zrejme aj z podtitulu projektu – „Sviatok hudby, tanca, remesiel, zábavy a kulinárskych špecialít.“ Neskôr sa vyprofiloval do projektu, ktorého prvoradými aktivitami sú predovšetkým tvorivé dielne a iné vzdelávacie aktivity určené predovšetkým pre deti a mládež s cieľom oboznámiť ich s tradičnými hernými štýlmi lokalít či regiónov, ako aj typmi tradičných ľudových tancov a tanečných hier jednotlivých regiónov.

РЕЗИМЕ

У првом делу текста ауторка презентује структуру и делатност Националног просветног центра Братислава, који подржава развој културних, просветних и непрофесионалних уметничких активности на локалном и на регионалном нивоу у Словачкој. Између осталог, НПЦ је реализатор и највећих манифестација у области сценског фолклоризма тако да је други део посвећен Фолклорном фестивалу «Východná» као и пројекту Дани традиционалне културе. Фолклорни фестивал «Východná» је карактер државног фестивала добио 1965. године. У том смислу у тексту је представљена драматургија фестивала која је као таква постала инспирација и за настанак других фестивала у Словачкој. Дани традиционалне културе настали су 1999. а циљ им је да културно наслеђе прожимају са туризмом о чему говори и поднаслов – «Празник музике, плеса, заната, забаве и кулинарских специјалитета». У питању је пројекат који на прво место ставља радионице за децу и омладину те их тако упознаје са традицијом словачких региона.

Mgr. Ivan Baglaš. PhD.

PRIESKUM VEREJNEJ MIENKY NA HUDOBNÝCH FESTIVALOCH SLOVÁKOV V SRBSKU

Ešte v čase vzniku ľudových rozprávok ľudia vedeli, prečo je sebareflexia dôležitá. Svedčí o tom aj známa srbská rozprávka Cár Trojan má kozie uši, kde hlavný hrdina, ktorý mal kozie uši, odmietol počuť pravdu a zamestnal si iba takého kaderníka, ktorý sa tváril, že jeho zvláštne uši nevidí. Cár tak žil vo vlastnom svete, v bubline, kde všetko fungovalo podľa jeho predstáv a kde nemusel akceptovať spätnú väzbu. Nakoniec rôznymi spôsobmi a okľukami vyšla pravda najavo, cár pochopil, že na zemi nič nemožno skryť a rozhodol sa bezpodmienečne akceptovať realitu. Stál sa z neho lepší vládca a následne prijal opatrenie, ktoré potešilo všetkých jeho poddaných – ponechal im slobodu žitia, hoci mu aj hovorili, že má kozie uši. A o čom je prieskum verejnej mienky, keď nie o mapovanie reality? A to bez ohľadu na to, či je realita pre zadávateľa prieskumu priaznivá.

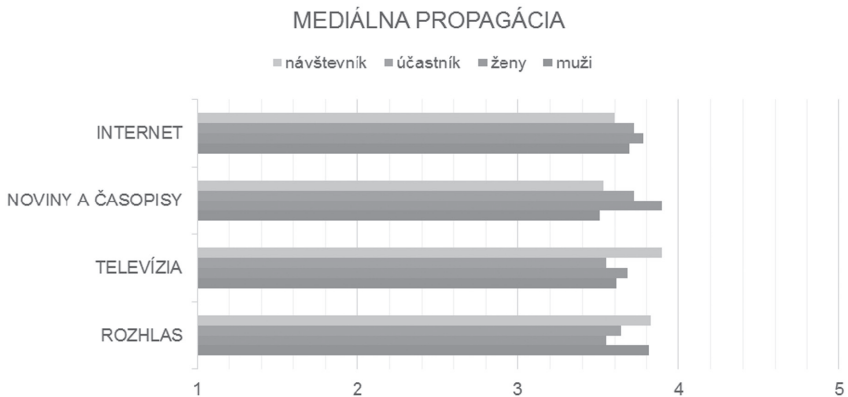
Prvý prieskum verejnosti na kultúrnom podujatí

S cieľom zistiť, aká je spokojnosť účastníkov a návštevníkov slovenských celomenšinových festivalov v Srbsku, zmapovať silné a slabé stránky podujatí a následne zlepšiť kvalitu organizácie, bol v roku 2011 Komisiou pre zvelaďovanie festivalov a kultúrnych podujatí Výboru pre kultúru Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny organizovaný prvý prieskum verejnej mienky na **41. folklórnom festivale Tancuj, tancuj...** vo Vojlovici. Bol pripravený dotazník, ktorý mal zistiť mieru spokojnosti s jednotlivými aspektmi programov festivalu, zmapovať názory a konkrétne návrhy respondentov. Dotazník obsahoval štyri časti: Mediálna propagácia, Tanečné koncerty, Koncert speváckych skupín a orchestrov a Sprievodné podujatia. Ku každej časti bol vytvorený priestor na vyjadrenie vlastného názoru, ktorý respondentov podnecoval otvorenými otázkami. Dotazníky boli celý deň rozdávané asistentmi počas koncertov a sprievodných podujatí, takisto boli dostupné aj v priestoroch, kde sa účastníci prezliekali.

Na prieskume sa zúčastnilo 164 respondentov, z toho 83 mužov (50,6 %) a 81 žien (49,4 %). Z celkového počtu boli tri štvrtiny respondentov účastníci a jedna štvrtina návštevníci festivalu. Takmer dve tretiny respondentov (64 %) bolo vo veku od 14 do 30 rokov. V prvej časti dotazníka sme sa venovali mediál-

nej propagácii festivalu. Výsledky hodnotenia uvádzame v grafe č. 1. Najvyššie hodnotený bol rozhlas, potom televízia, ďalej nasledovali noviny a časopisy a nakoniec internet. Úroveň štatistickej analýzy sme posunuli z čisto deskriptívnej úrovne na vyššiu, inferenčnú úroveň skúmaním rozdielov v spokojnosti medzi jednotlivými skupinami respondentov. Pri mediálnej propagácii sme zistili, že ženská populácia respondentov štatisticky významne vyššie hodnotila mediálnu propagáciu prostredníctvom novín a časopisov v porovnaní s mužmi.

Graf 1. Spokojnosť s mediálnou propagáciou festivalu

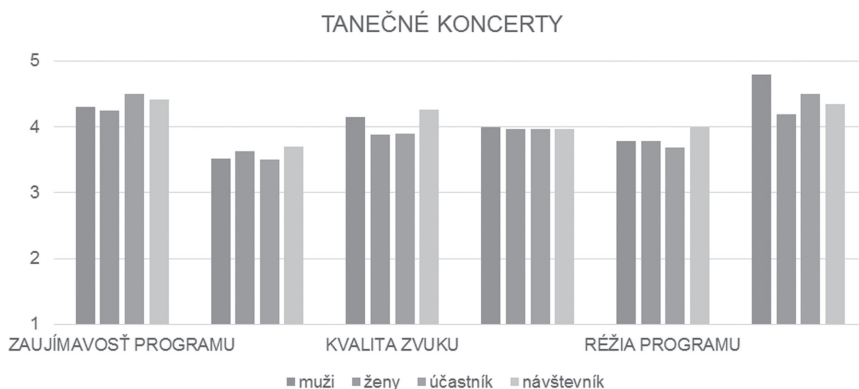

Respondenti boli spokojní najmä s dizajnom, kreativitou a využitím rovnakých motívov v rôznych formách (plagát, leták, informátor, priepustka a reklama). Najviac ocenili formu informátora, v ktorom bolo veľa zaujímavých a užitočných údajov o každom folklórnom kolektíve, rovnako ako mapa v letáku, ktorá prehľadne a zrozumiteľne informovala účastníkov, kde sa jednotlivé akcie programu budú uskutočňovať. Ďalej respondenti naznačili, že aj javisko mohlo byť urobené podľa motívov propagačného materiálu a že by sa v budúcnosti takýto materiál mal spracovať podľa špecifik prostredia, v ktorom sa festival bude konať. Niekoľko kritických poznámok bolo k priepustkám, ktoré sa nedali pripnúť a niektorí jednotlivci vyjadrili nespokojnosť s nedostatkom propagačného materiálu. Ostatné konkrétne návrhy sa týkajú predovšetkým intenzívnejšej propagácie prostredníctvom televízie a zapájania mediálneho verejného servisu RTS, ako aj propagácie v zahraničí – konkrétne na Slovensku a v Českej republike. Na margo propagácie žiadali respondenti aj priame televízne vysielať. Pripomienky boli adresované aj na nedostatok plagátov, ktoré boli vylepené po obciach. Zaujímavý návrh ohľadom moderných spôsobov komunikácie

sa týkal vypracovania webovej stránky festivalu, kde by všetci záujemcovia počas celého roka mali prístup k informáciám o festivale Tancuj, tancuj... a k rôznym multimediálnym témam.

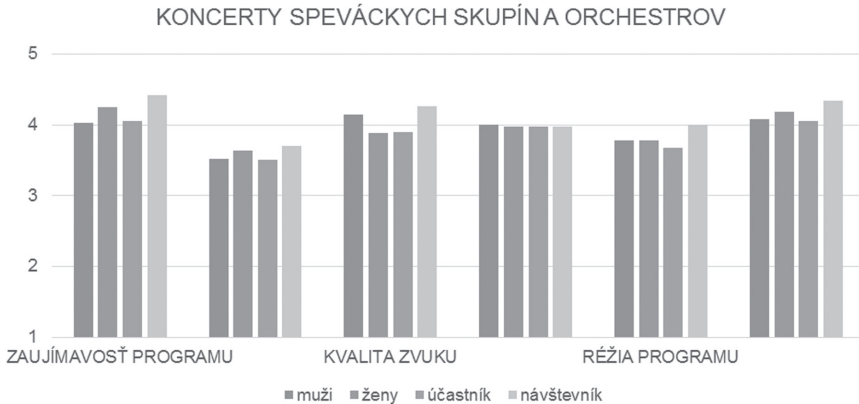
Druhú časť dotazníka sme venovali tanečným koncertom, ktorého výsledky uvádzame v grafe č. 2. Zistili sme, že návštevníci štatisticky signifikantne vyššie hodnotia zaujímavosť programu tanečných koncertov v porovnaní s účastníkmi festivalu. Všetkým skupinám respondentov sa najviac páčila moderátorská dvojica. Z hľadiska vekových kategórií najspokojnejší sú respondenti najstaršej vekovej kategórie.

Graf 2. *Spokojnosť s tanečným koncertom folklórnych kolektívov*

V ďalšej časti sme svoju pozornosť zaostrili na pre nás najrelevantnejší aspekt festivalu – koncerty speváckych skupín a orchestrov. Evidujeme, že návštevníci festivalu štatisticky významne vyššie hodnotia kvalitu zvuku, réžiu programu a moderátorov koncertov speváckych skupín a orchestrov v porovnaní s účastníkmi. Podrobnejšie výsledky uvádzame v grafe č. 3.

Graf 3. Spokojnosť s tanečným koncertom folklórnych kolektívov

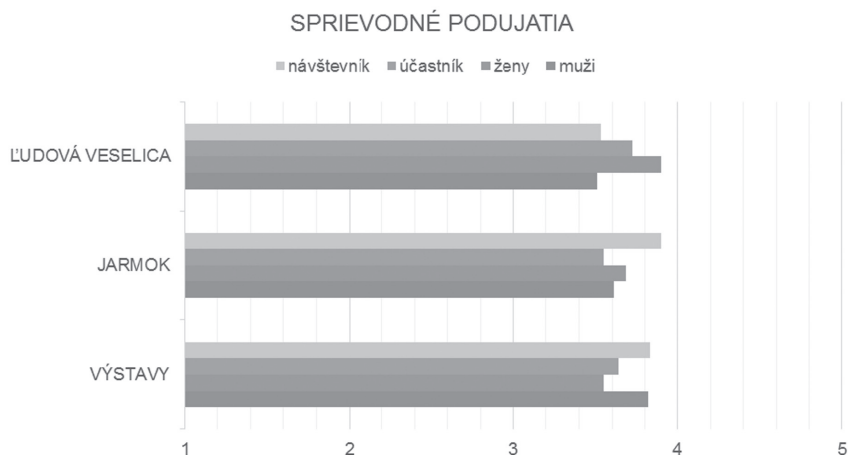

Dôležité je ale povedať, že celková spokojnosť všetkých respondentov s koncertom speváckych skupín a orchestrov je nižšia ako spokojnosť s tanečným koncertom. Pripomienky boli najviac adresované na veľký hluk a málo miesta počas koncertu speváckych skupín a orchestrov a tanečného koncertu, ktoré sa pre nepriaznivé počasie uskutočnili v uzavretom priestore. Technická pripomienka sa týkala premokania stropu počas spevu v Spomienkovom dome. Taktiež navrhovali respondenti, aby sa zrušilo časové obmedzenie a poskytla sa odborná pomoc folklórnym kolektívom, ktoré nemali očakávanú kvalitu a najmä orchestrom, ktoré neznali ako „slovenské“. Niekoľkí respondenti navrhli, aby odborná porota bola informovaná o tom, kde a pri akej príležitosti sa určité piesne už spievali, pretože považujú za dôležité zadefinovať pôvodný región a o tom následne informovať aj prítomné publikum prostredníctvom moderátorov. Podľa nás je zaujímavá aj otázka, ktorú kladú respondenti – akú odmenu získavajú víťazné spevácke skupiny a orchestre? Niekoľko respondentov vyjadrilo názor, že neodmeňovaním speváckych a hudobných kolektívov sa favorizujú tanečné kolektívy, ktoré majú každoročne zabezpečenú účasť na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve v rámci Krajanskej nedele. Dlhodobu je to podľa respondentov, demotivujúce, čím nepriamo prispievame k zabúdaniu tradičných ľudových piesní a zanikaniu speváckych skupín a orchestrov.

V poslednej, štvrtej časti sme svoju pozornosť upriamili na spokojnosť so sprievodnými podujatiami festivalu, ktorej výsledky uvádzame v grafe č. 4. Detailnejšia štatistická analýza nám naznačuje, že ženská populácia signifikantne vyššie ohodnotila výstavy v porovnaní s mužmi. Zároveň návštevníci štatisticky

výrazne vyššie hodnotia ľudovú veselicu v porovnaní s účastníkmi festivalu. Taktiež starší účastníci sú štatisticky výrazne spokojnejší s výstavami v porovnaní s mladšími respondentmi.

Graf 4. Spokojnosť so sprievodnými podujatiami festivalu

Najvyššie hodnotenie získala ľudová veselica, zároveň vyvolala najviac reakcií respondentov, ktorí odsudzovali každoročné uprednostňovanie „baterkárov“ a „hudby na elektrinu“ v porovnaní so živou ľudovou hudbou. Ako pozitívny príklad uvádzajú staropazovských Kacúrov a ľudovú hudbu folklórnych súborov zo Slovenska. Navrhujú zabezpečiť viac lokalít, na ktorých by sa hudba mohla hrať a lepšie vybavenie priestoru v prípade nepriaznivého počasia. Hneď za ľudovou veselicu nasledujú výstavy, ktoré pozitívne ocenili najmä ženy a respondenti starších vekových kategórií. Aj tu sa objavili pripomienky k slabej reklame jarmoku, jeho pestrosti a veľkosti, a to najmä od mladších respondentov a účastníkov, ktorí o výstave a jarmoku ani nevedeli. V súvislosti s obsahovou ponukou jarmoku boli navrhnuté stánky s tradičnými slovenskými domácimi jedlami, ktoré by návštevníkom umožnili ochutnať aj niečo než iba „pleskavice“. Prajú si aj dielne starých remesiel, v ktorých by okoloidúcich priúčali starí majstri. V rámci sprievodných podujatí tiež odznel návrh na výstavu starých fotografií z minulých ročníkov Folklórneho festivalu Tancuj, tancuj...

Na základe tohto prieskumu organizátori festivalu už o rok neskôr pokračovali vo vydávaní kvalitného propagačného materiálu, dokonca urobili aj video

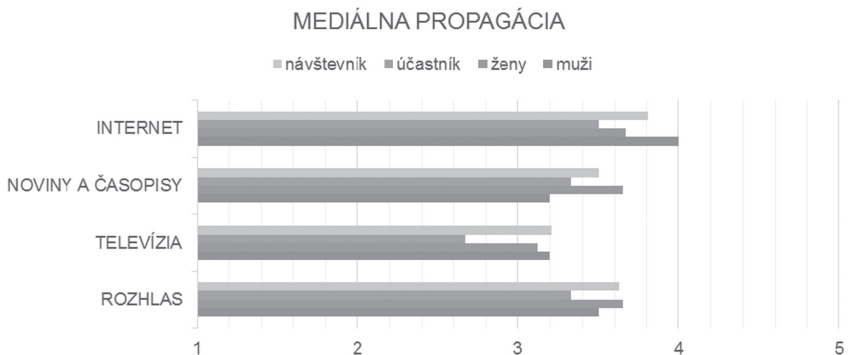
reklamu, začali organizovať kurzy pre moderátorov, založili Tanečný dom ako sprievodné podujatie vzdelávacieho charakteru a Kuchyňu starodávnych jedál. Je evidentné, že si organizátori vypočuli spätnú väzbu a že sa snažili festival Tancuj, tancuj... vylepšiť.

Ďalší prieskum alebo „koľko peňazí, toľko muziky“

Cieľom ďalšieho prieskumu bolo zmapovať názory účastníkov **48. medzinárodného festivalu spevákov sólistov slovenských pôvodných ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli**, ktorý sa koncom októbra 2013 uskutočnil v Pivnici, a preskúmať ich spokojnosť s jednotlivými aspektmi programových tém. Z dôvodu porovnateľnosti výsledkov prieskumu mal dotazník, ktorý sme použili, rovnakú štruktúru. Na výskume sa zúčastnilo 27 respondentov – 10 mužov a 17 žien. Z toho len traja boli účastníci a 24 boli návštevníci festivalu. Jedným z dôvodov nízkej odozvy môže byť nedostatok asistentov, ktorí by oslovovali potenciálnych respondentov, keďže druhý prieskum disponoval menším balíkom financií ako prvý. Napriek nízkemu počtu respondentov validita dát nie je ohrozená, len sa zredukovala schopnosť generalizácie výsledkov.

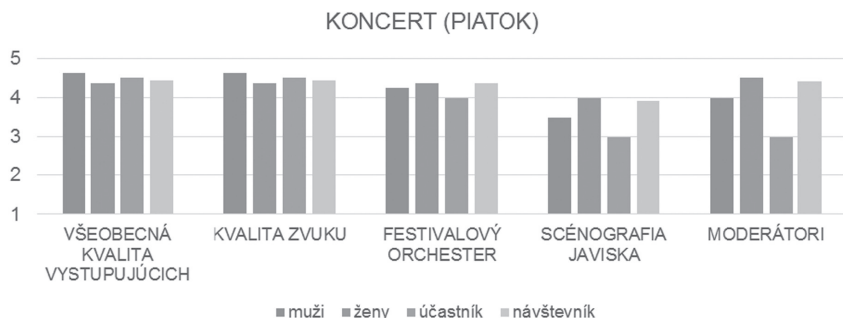
Pri mediálnej propagácii sme zistili, že existujú štatisticky významné rozdiely v spokojnosti s mediálnou propagáciou vzhľadom na vek respondentov. Najmladšia veková skupina (11 – 20 rokov) je štatisticky výrazne spokojnejšia s televíznou propagáciou ako ostatné skupiny. Na druhej strane, veková kategória 31 – 40 rokov je štatisticky výrazne menej spokojná s propagáciou na internete ako všetky ostatné kategórie. Tiež evidujeme, že najvyššiu známku dostala internetová propagácia a najnižšiu televízna reklama. Najvyššie známky dávala najmladšia skupina a najnižšie veková skupina 21 – 30 rokov. Detailnejšie výsledky sú zobrazené v grafe 5.

Graf 5. Spokojnosť s mediálnou propagáciou festivalu

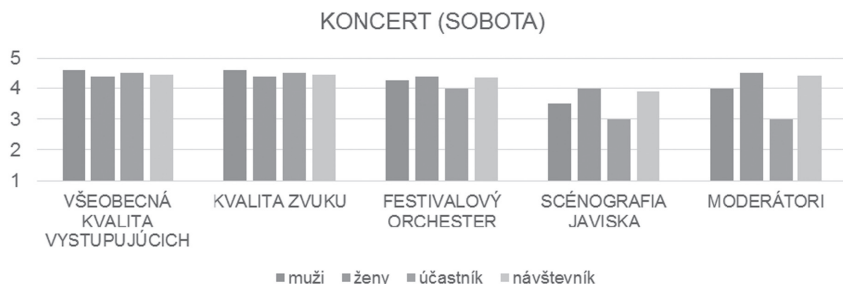
Ďalšie časti boli venované spokojnosti s programovým obsahom rozdeleným podľa jednotlivých dní. V piatkovom programe respondenti najvyššie hodnotili zvuk. Najspokojnejšia je najmladšia veková skupina, zatiaľ čo stredná veková kategória (31– 40 rokov) bola štatisticky výrazne menej spokojná so všeobecnou kvalitou vystupujúcich. Výsledky uvádzame v grafe č. 6.

Graf 6. Spokojnosť s jednotlivými aspektmi piatkového programu

Najvyššie známky v prípade sobotného programu dostali všeobecná kvalita vystupujúcich a kvalita zvuku. Najnižšiu známku opäť dostala scénografia javiska. Najstarší a najmladší štatisticky výrazne vyššie hodnotili všeobecnú kvalitu vystupujúcich. Tentokrát veková kategória 21 – 30 rokov štatisticky výrazne nižšie hodnotila kvalitu zvuku v porovnaní s ostatnými (graf 7).

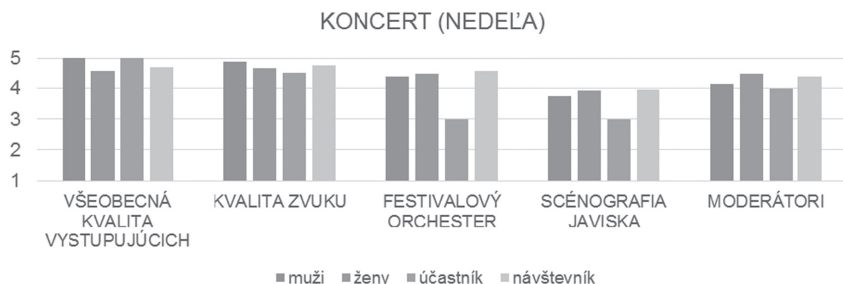
Graf 7. Spokojnosť s jednotlivými aspektmi sobotného programu

Najvyššie známky aj v prípade nedeľného programu dostali všeobecná kvalita vystupujúcich a kvalita zvuku. Najhoršiu zase scénografia javiska. Veková

kategória 31 – 40 rokov bola znovu štatisticky výrazne menej spokojná so všeobecnou kvalitou vystupujúcich v porovnaní s ostatnými vekovými kategóriami (graf 8).

Graf 8. Spokojnosť s jednotlivými aspektmi nedeľného programu

Na záver bola hodnotená aj revuálna časť festivalu, ktorú respondenti najviac ocenili (tabuľka 1). Pokiaľ ide o celkové hodnotenie programovej časti 48. medzinárodného festivalu spevákov-sólistov slovenských pôvodných ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli, všetky štyri programy boli výrazne vysoko hodnotené ($> 4,00$).

Tabuľka 1. Celková spokojnosť s jednotlivými programami

	PIATOK	SOBOTA	NEDEĽA	REVIÁLNA ČASŤ
Priemerné hodnotenie	4,35	4,29	4,40	4,43
Štandardná odchýlka (SD)	0,61	0,60	0,65	0,79
Nevyjadřilo sa (N)	3	3	6	4

Najväčší nedostatok tohto prieskumu spočíva v tom, že zistenia sú založené na veľmi malej vzorke respondentov, čo nás neoprávňuje zovšeobecňovať výsledky. Tak v skupine ľudí 31 – 40 rokov, ktorá výrazne nižšie známkovala účinkujúcich, máme len dvoch ľudí, ktorí mohli mať zlú náladu vtedy, alebo práve naopak mohli byť jediní reálni vo svojom hodnotení. To čo však nemôžeme spochybňovať je, že všetci respondenti najviac ocenili kvalitu účinkujúcich a kvalitu zvuku. Tieto dva aspekty si u všetkých respondentov a vo všetkých troch programoch zaslúžili najvyššie známky. Na druhej strane všetci respondenti sa zhodli, že sú najmenej spokojní so scénografiou javiska. Na túto záležitosť by organizátori mali viac prihliadať a urobiť zmeny k lepšiemu. Pripomienky, ktoré

respondenti uvádzali, sa týkajú v prvom rade orchestra. Prvá pripomienka bola adresovaná na ich správanie na javisku („Orchester má byť vážnejší a nie sa rehotiť.“), druhá sa týkala absencie cimbalu a violončela, kým tretia sa vzťahovala na výber hudobníkov do orchestra („Orchester tohto festivalu by mal angažovať „našich“, slovenských, vzdelaných hudobníkov, aby bol z rôznych prostredí.“). Medzi respondentmi odznelo aj niekoľko konkrétnych návrhov na zlepšenie festivalu organizovaním sprievodných podujatí s novými témami. Prvý z nich, ktorý sa štyrikrát opakoval, je výstava obrazov, krojov vojvodinských Slovákov a archívnych fotografií z minulých ročníkov festivalu. Ďalej navrhovali nahrávať nedelňý program a publikovať ho potom v podobe CD. Tiež navrhovali vytvoriť reprezentačné CD víťazov minulých ročníkov festivalu. Niekoľkokrát odznel aj návrh zaradiť do revuálnej časti programu vystúpenie folklórneho súboru zo zahraničia (v prvom rade zo Slovenska, Maďarska alebo Rumunska). Navrhovali aj väčší počet spevákov a to, aby festival v piatok otvoril vlaňajší víťaz festivalu. Posledný návrh je tiež zaujímavý – organizovať koncert voľakedajších účastníkov festivalu.

Po tomto prieskume sa zlepšil propagačný materiál a nahralo sa CD s výberom piesní z festivalu Stretnutie v pivnickom poli. Napriek tomu organizácia tohto podujatia je každý rok na vratkých nohách. Príčiny si netrúfame definovať, ale možno práve tu je priestor na zamyslenie sa.

Namiesto záveru otázka, čo ďalej?

Okrem dvoch vyššie uvedených prieskumov realizovala Komisia pre zveľaďovanie festivalov prieskumy verejnej mienky aj na ďalších festivaloch, ale tie nie sú hudobného žánru a tak ani témou nášho príspevku. Vďaka týmto prieskumom sme sa dostali k obdivuhodnému množstvu konštruktívnych nápadov ako vylepšiť konkrétne podujatie a získali sme spätnú väzbu ohľadom spokojnosti návštevníkov a účinkujúcich na festivaloch. Otázkou je, čo ďalej... Je morálnou povinnosťou a zodpovednosťou organizátorov, či zodpovedných inštitúcií sa rozhodnúť, čo chcú so spätnou väzbou urobiť – prijať ju, zamietnuť alebo si zobrať poučenie aspoň z jej časti. Podstatné je, že ide o rozhodnutie, ktoré má mať ako výsledok nejakú intervenciu. Je takmer nemožné, aby kompetentní ľudia bezpodmienečne akceptovali všetky návrhy, keďže niektoré z nich sú rozporuplné. Najľahšie je námietky odignorovať a prijať len pochvalu. Toto je tá najľahšia cesta, pre ktorú sa rozhodne najčastejšie väčšina ľudí, lebo si nevyžaduje žiadnu aktivitu navyše. Rizikom je však sklznutie do autocenzúry a vytvorenie vlastnej „Trojanovej bubliny“. Podľa nás konštruktívna spätná väzba má byť motivačná, pretože je to reakcia vyjadrujúca pocity hodnotiteľa, ktorá by hodnoteného mala podnietiť k aktivite. Za najvhodnejšie riešenie považujeme

dôkladné prehodnotenie návrhov z rôznych pohľadov ich kapacitnej realizovateľnosti (hlavne finančnej a časovej) a následné ich selektívne akceptovanie. Uvedomujeme si však, že aj naše odporúčanie je len názor, s ktorým môžete a nemusíte súhlasiť. Je to predsa len rozhodnutie kompetentných, ktorí, pevne dúfame, nebudú, ako kedysi bol cár Trojan.

RESUMÉ

Uvedený prieskum verejnej mienky na hudobných festivaloch vojvodinských Slovákov sa uskutočnil v roku 2011 na 41. folklórnom festivale Tancuj, tancuj... vo Vojlovici a na 48. medzinárodnom festivale spevákov sólistov slovenských pôvodných ľudových piesní Stretnutie v pivnickom poli v Pivnici. Ide o prvý prieskum tohto druhu, ktorý sa uskutočnil v rámci hudobno-folklórnych podujatí vojvodinských Slovákov. Výsledky prieskumu ponúkajú organizátorom priamy pohľad na mieru spokojnosti účastníkov a návštevníkov s ponúknutými festivalovými témami. Prieskumom boli zachytené témy ako mediálna propagácia podujatí, obsah podujatí, resp. ich sprievodné programy a konkrétne návrhy na zlepšenie. Autor uvádza, že výsledky prieskumu by mohli byť osožné pri organizovaní ďalších ročníkov podujatí a ich skvalitňovaní. Zaoberá sa však aj otázkou, do akej miery sú opatrenia z dôvodov početných objektívnych a subjektívnych okolností realizovateľné v praxi.

РЕЗИМЕ

Истраживање јавног мњења које аутор доноси у свом тексту резултат је истраживања која су спроведена на музичким фестивалима војвођанских Словака 2011. године – 41. фолклорни фестивал «Танциј, танциј...» у Војловици и 48. међународни фестивал певача солиста словачких изворних народних песама «Сусрети у пивничком пољу» у Пивницама. У питању је прво истраживање овог типа које је реализовано на музичко-фолклорним фестивалима војвођанских Словака. Резултати истраживања организатора нуде директан увид у то колико су посетиоци али и учесници задовољни фестивалским садржајима. Истраживањем су обухваћене теме као што је медијска промоција догађаја, садржај догађаја односно пропратних програма као и конкретни предлози за побољшање. Аутор тврди како су резултати истраживања корисни за организовање наредних фестивала. Уједно, бави се и питањем колико су предложене мере, из објективних или субјективних разлога, употребљиве у пракси.

Anna Jašková

SPRÁVNÁ MIERA V SPRÁVNEJ FORME

Od hopsasa televízie po súčasnú televíznu symbiózu

Od svojho založenia, presne pred štyridsiatimi rokmi, Televízia Nový Sad ako jedna zo základných zložiek Rádiotelevízie Nový Sad prešla niekoľkými vývinovými fázami, usilujúc sa v duchu súčasného vizuálneho média zachytiť tep doby. Najprv ako časť veľkej siete Rádiotelevízie Juhoslávie, potom ako časť štátneho verejného servisu či verejnoprávnej mediálnej ustanovizne. Začiatkom nového tisícročia začala fungovať ako samostatný regionálny mediálny servis, ako jeden z dvoch servisov v našom štáte, čím sme sa stali jedinečnými takmer v celej Európe. Či už ako časť celku alebo samostatne mala RTV Nový Sad vždy jedinečný mediálny profil šitý na mieru predovšetkým pre občanov a divákov Vojvodiny. A práve z dôvodu multikultúrneho charakteru a demografickej pestrosti tohto prostredia sa občanom Vojvodiny rozhlas a televízia prihovárал najprv v štyroch, dnes až v desiatich jazykoch.

Na svojich siedmich mediálnych platformách dvoch televíznych, troch rozhlasových, jednej internetovej rozhlasovej stanici a na webovom portáli sa usiluje zachrániť značku, ktorá sa pre spoločenské pomery a technicko-technologickú obmedzenosť, nedostatok a demotivovanosť pracovníkov v deväťdesiatych rokoch devalvovala.

Druhý televízny program dnes vysiela v jazykoch národnostných spoločenských. V súčasnosti je deväť redakcií, ktoré pripravujú a vysielaajú program v maďarčine, chorvátčine, slovenčine, rusínčine, rumunčine, rómčine, bunevačtine, macedónčine a ukrajinčine. Rozsah programu je určený hlavne počtom príslušníkov národnostného spoločenstva. Vnútorou reorganizáciou, keď sa z hudobnej redakcie kultúrno-umeleckého, dokumentárneho či zábavného a detského programu presunuli menšinoví redaktori a novinári do svojich národnostných redakcií, sa dosiahlo to, že každá redakcia má úlohu samostatne plniť funkciu verejného servisu a tak uspokojovať verejný záujem a zaručovať žánrovú pestrosť určenú okrem iného aj mediálnou zákonnou legislatívou. Šesť redakcií pripravuje denný spravodajský program a okrem toho periodické dokumentárne, vzdelávacie, hudobné a zábavné vysielaania a to zo všetkých spoločenských oblastí.

Redakcia v slovenskej reči denne vysiela informatívny program vo forme desaťminútových správ, raz týždenne, a to v piatok, reláciu Dobrý večer Vojvodina, v rámci ktorej sa okrem príspevkov z prostredí, kde žijú Slováci, vysielaajú monotematické žánre (ako rozhovory alebo interview s hosťami v štúdiu) a periodicky aj vysielenie z kultúry Kumštäreň, respektíve mládežnícke vysielenie Hore-dolu. Relácia Dobrý večer Vojvodina sa začína v najsledovanejšom čase o 20:00 hodine. Od 19:30 do 20:00 hod. v ten istý večer je hudobná polhodinka. Okrem toho vysiela redakcia hodinový program každú nedeľu: je to polhodinka dokumentárneho a publicistického žánru a v druhej polhodinke sa striedajú relácie Agrosféra, vysielenie pre penzistov, dedinu a náboženské vysielenie. Každú tretiu nedeľu pripravuje 90-minútový rodinný magazín Dotyky, vysielenie zábavného typu s hosťami v štúdiu, niekoľkými rubrikami a hudbou, ktorá sa vysiela poväčšine naživo zo štúdia. Je to asi aj najsledovanejšie vysielenie v ostatných rokoch.

Keď som začala premýšľať nad tým, aký priestor v uvedenom rozsahu programov patrí hudbe, uvedomila som si, že takmer všetky vysielenia sú v symbióze s týmto umením. Predsa je však televízia audio-vizuálny typ média, ale v tzv. menšinových redakciách má hudba jeden dodatočný význam. Národnostné redakcie majú za úlohu zachovať nehmotné kultúrne dedičstvo svojho spoločenstva, mapujú aktuálny stav a tvoriac najrozličnejšie programy od portrétov osobností, cez reportáže po hudobné vysielenia a iné umelecké formy, ktoré vytvárajú digitálnu bázu – historický prieseň v živote národnostného spoločenstva.

Toto všetko si vyžaduje predovšetkým technicko-technologickú vybavenosť média, kádrovú vyspelosť a samozrejme víziu a dlhodobé plánovanie. Musím povedať, že redakcie majú programovú autonómiu v súčasnosti asi najväčšiu od svojho založenia a práve preto zodpovednosť – pokiaľ ide o mediálnych tvorcov – narastá a žiada sa tu odklon od tradičnej formy v prospech súčasného televízneho prejavu, ktorý bude atraktívny aj širšie, plniac si tým jednu – podľa mňa – z najpodstatnejších funkcií a tou je interkultúrny dialóg.

Počas deväťdesiatych rokov, ktoré tentokrát bez „elaborovania“ použijem ako determinantu situácie, v ktorej sa ocitla aj RTV Nový Sad, došlo k tomu, že národnostné redakcie získavali čo do kvantity väčší vysielač priestor. Odchod novinárov a redaktorov z redakcie či štátu a finančné podhodnotenie, tiež to, že RTV zostala bez novej súčasnej televíznej budovy, znamenalo kvantitu na úkor kvality. Úroveň a žánrová pestrosť programov klesla a z dôvodu nedostatku súčasnej produkcie najväčšiu časť v programe mali hudobné vysielenia a ľudová kultúra. Toto determinovalo vekovú skupinu, ktorá slovenský program sledovala. Hudobné relácie boli utvárané ako zostrihy z nahrávok našich festivalov,

predovšetkým z festivalu Tancuj, tancuj, ale aj V pivnickom poli, Zlatý kľúč a detského festivalu Letí pieseň, letí a Zlatá brána. Aj napriek produkčným požiadavkám, pokiaľ ide o prenos festivalu, akým je Tancuj, tancuj, finančný vzorec bol vždy v prospech získanej minútaži programu. Z jedného festivalu sa odvysielalo najmenej päť polhodinových hudobných relácií. Po takomto riešení si mohli aj iné redakcie a preto v titule uvádzam označenie, ktoré vtedy získavali programy v jazykoch menšín – *hopsasa* televízia, alebo *Tancuj, tancuj* redakcie.

Aj keď tvorí hudba veľkú časť v programoch slovenskej redakcie, je zaujímavé, že redakcia tak vtedy, ako aj dnes funguje bez svojho hudobného redaktora. Táto skutočnosť nemôže ostať bez následkov. Aj dnes sú asi hlavným zdrojom, pokiaľ ide o hudobnú produkciu, festivaly. Každá redakcia realizuje najviac dva prenosy hudobných či folklórnych festivalov. Okrem toho, že sa vysielala integrálne ako hudobné vysielanie, tento zdroj vo svojich vysielaniach využívajú takmer všetci redaktori.

Účelové hudobné relácie s „predprodukciou“ a „postprodukciou“ sa nahrávajú hlavne pre potreby náboženských relácií pri príležitosti cirkevných sviatkov. Rádio a televízia Vojvodiny sa však usilujú fungovať ako jedna zložka a snahy sú viditeľné práve v oblasti produkcie hudobných vysielaní. Nové štúdiové nahrávky, ktorých je – musím priznať – veľmi málo, sa hneď využívajú aj pre potreby televízie, či už pre potreby hudobných relácií a najčastejšie pri realizácii novoročných programov. Tieto nahrávky sa postupne vyčerpávajú v programoch počas celého roka.

Aj naďalej je tu dnes zo žánrového hľadiska prevažne iba hudba ľudová a zábavná. Len vďaka iniciatíve jednotlivcov a nadšencov, ale aj odborníkov, akými bola aj Milinka Sklabinská a jej relácia Clip-time, sa v programe začal pociťovať čo do hudobného žánru a prieniku nových hudobných tendencií posun. V spolupráci so STV sa do redakčného hudobného fondu dostali desiatky klipov súčasnej komerčnej hudby zábavného popového a rokového žánru. Bolo to skutočné osvieženie, po ktorom však došlo k stagnácii. K odklonu od ľudových piesní aj tancov došlo aj pri realizácii prenosu z festivalu zábavných piesní Zlatý kľúč, v ktorom sa presadzujú tunajší skladatelia a interpreti. Za posledných niekoľko ročníkov kvalita festivalu v oblasti hudobno-produkčnej, ako aj vizuálna kvalita podujatia stúpala. Treba pripomenúť, že je Rádio-televízia je naplno zapojená aj do príprav uvedených festivalov, čo znamená, že organizačné tímy majú vždy na mysli aj diváka, ktorý bude podujatie sledovať pred svojím televíznym prijímačom. Práve z tohto dôvodu treba permanentne pracovať na kvalite podujatí a ich inovácii. Išť v súlade s dobou, ktorá si žiada podávať nový obsah súčasnou formou. Preto táto spolupráca má mimoriadne veľký význam. Snahy mladých hudobných nadšencov by istotne podporilo to, keby tí najlepší

ako zaslúženú odmenu mali zaručenú štúdiovú nahrávku kompozície a k tomu samozrejme aj patričný klip.

V redakcii sa nahralo aj niekoľko hudobných klipov, ale tých je viac ako málo. Posledný bol nahraný za skromných režijných a produkčných kapacít asi pred piatimi rokmi. Hudba, ktorá komunikuje nad rámcami, ako je džez, vážna hudba a iné alternatívne žánre, sa spracúva vo vysielaní z kultúry, v náboženskom a mládežníckom vysielaní iba sporadicky.

Teda hudba má v programoch redakcie v slovenskom jazyku RTV popredné miesto. Po nej siahame vo všetkých vysielaniach. Tento významný segment programu by mal byť realizovaný hudobným redaktorom, ktorý posunie veci z mŕtveho bodu. Len vtedy môžeme hovoriť o význame hudby v produkcii RTV, a nie iba o význame hudby v programoch RTV. Je to však interná záležitosť verejného mediálneho servisu. Predsa si myslím, že možno treba obetovať jedného novinára na úkor hudobného redaktora, ktorý by vedel koordinovať, iniciovať, viesť túto významnú časť v programoch nie iba našej redakcie, ale aj v programoch všetkých národnostných redakcií. Namiesto devalvácie značky, čoho sme svedkami dnes, nech sú naša hudba a naše festivaly úspešné v budúcnosti možno aj v širších než slovenských vojvodinských rámcoch.

Autorka je zástupkyňa hlavného a zodpovedného redaktora programov v jazykoch menšinových spoločenstiev Rádiatelevízie Vojvodiny

RESUMÉ

Po predstavení súčasnej štruktúry vojvodinského verejnoprávneho servisu občanom, ktorým je Rádiatelevízia Vojvodiny, sa autorka zmieňuje o mieste hudobných programov v štruktúre všetkých programov, ktoré pripravuje slovenská redakcia. Konštatuje, že v programoch slovenskej redakcie značnú časť tvorí práve hudobná zložka a tá by mala byť ešte znásobená. Napriek tomu, že hudbe patrí významné miesto v programoch Televízie Vojvodiny, redakcia nikdy nemala v pracovnom pomere hudobného redaktora, ktorý by tento segment programu odborne zastrešoval. Hudobný redaktor by prispel ku kvalitnejšej realizácii hudobnej zložky programovej štruktúry a k hlbšej hudobnej spolupráci s odborníkmi mimo televízie.

РЕЗИМЕ

Аурока најпре представља актуелну структуру војвођанског јавног сервиса грађана Радио-телевизије Војводине, а затим говори о томе какво

место заузима музички програм у корпусу целокупног програма који за емитовање припрема Редакција програма на словачком језику. Констатује да у програмима словачке редакције важан сегмент чини управо музички програм, ипак, ова редакција у радном односу никад није имала музичког уредника који би пружао стручну и релевантну подршку у процесу креирања програма. У таквим околностима од велике помоћи требала би да буде много већа подршка музичке продукције Радио Војводине. Управо због тога будући развој овог медија требало би да подразумева и обезбеђивање стручне музичке сарадње. На тај начин би се унапредили и фестивали војвођанских Словака који имају свемањински значај.

Dr. Vlastimil Fabišik

SKÔR AKO PRÍDU DIVÁCI...

Každá akcia, každý festival je jedinečný, iný, nenapodobiteľný, s inou dramaturgiou, s inou prípravou, ináč organizovaný v modernom ponímaní, ináč manažovaný.

V tomto príspevku budem hovoriť o Medzinárodnom festivale slovenského folklóru Jánošíkov dukát v Rožnove pod Radhoštom, o Slávnostiach chleba v dedinke Slup, o Babylonfeste v Brne, o Kojšovskej heligónke v Kojšove, ale aj o Krajanskej nedeli v Detve, ako aj o programoch na Medzinárodnom folklórnom festivale v Strážnici a na Medzinárodnom folklórnom festivale v Brne. Nebudem vás tu unúvať poučkami, či inými vyjadreniami filozofov a múdрых teoretikov, ja som prevažne praktického zamerania a všetko, čo si vymyslím, chcem vyskúšať v praxi.

V chytrých knihách sa píše, že dramaturgia je náuka o princípoch dramatického umenia, umelecká činnosť zameraná na prípravu repertoáru a jednotlivých jeho častí. Dramaturg je pracovník, ktorý sa zaoberá prípravou nejakej umeleckej činnosti nazvanou dramaturgia. Ide o literárneho či hudobného odborníka, pracovníka v divadle, rozhlase, televízií a pod., ktorý je poverený výberom a zostavením repertoáru či programu. Repertoár býva dramaturgom zostavený často s veľkým časovým predstihom. Niekedy dramaturg pripravuje dramaturgický plán.

Mnohí z vás pripravujú rôzne typy programov, festivalov či rôznych akcií a premýšľajú, koho pozvať, koho osloviť, aký program pripraviť, ako to poskladať a tým už vstupujú do profesie dramaturga. Preskočím tieto teoretické otázky dramaturgie a pokúsim sa vám priblížiť zákulisie niektorých projektov, ktoré sú odskúšané a podľa mňa fungujú s malými obmenami už niekoľko rokov.

Čo sa teda deje, než prídu diváci? Ako príklad si zoberiem MFSF Jánošíkov dukát, ktorého som riaditeľom a ktorý sa koná na Morave v meste Rožnov pod Radhoštom. Na príprave tohto projektu som pracoval niekoľko rokov, prešiel som veľa folklórnych festivalov, rôznych hudobných koncertov, vystúpení a akcií väčšieho i menšieho charakteru. Musím povedať, že som si všimol jednak to, čo sa deje na javisku, ale aj to, čo sa deje za javiskom, ako je to zorganizované, čo je úspešné, čo divákov zaujíma, ako na podujatie reagujú návštevníci a ako reagujú účinkujúci. Čo sa im nepáči, čo by sa dalo urobiť ináč.

Všetky svoje postrehy, skúsenosti, výborné reakcie som sa snažil pretaviť do MFSF Jánošíkov dukát. Napísal som si „kuchársku knihu“, kde je asi 280 bodov

k príprave a k realizácii tohto festivalu. Nájdete tam informáciu, kedy je potrebné osloviť sponzorov, kedy dať do tlače pozvánky, že sú potrebné špendlíky a kto má na starosti ten či onen súbor.

Teraz po 17 rokoch tohto festivalu niektoré body už sú prekonané, ale iné tam zasa pribudli. Festival sa postupne rozrástol na veľký slovenský krajský festival. Len na ilustráciu trochu štatistiky: za sedemnášť rokov sa na MFSF Jánošíkov dukát predstavilo 373 folklórnych súborov, čo predstavuje 12 800 účinkujúcich. 83 folklórnych súborov bolo krajských z rôznych štátov Európy, kde žijú Slováci. Organizátori festivalu Jánošíkov dukát pripravili za 17 ročníkov tohto festivalu 418 rôznych programov. Podľa podkladov z Valašského múzea v prírode Jánošíkov dukát v Rožnove pod Radhoštom za šesťnásť rokov navštívilo tento sviatok slovenského folklóru 165 000 návštevníkov. Podľa tzv. kuchárky by každý mohol podobný festival pripraviť, ale chýba to najdôležitejšie, ktoré tvorí moje know-how, t. j. kontakty, osobné poznanie ľudí, firiem, prostredia a pod.

Dlhé roky som dramaturgiu festivalu robil sám, programy festivalu sa ustáliť a je zabehnutý určitý rytmus programov. Počas rokov festival prebiehal s dramaturgickými obmenami, v 5. ročníku bol festival zameraný na jánošíkovskú, zbojnícku i pastiersku tradíciu. Na festivale sú aj zábavné programy pre divákov ako medzinárodná súťaž v mútení masla a stretnutie chlapov s priezviskom Jánošík (súťažia v rôznych chlapeckých disciplínach).

V ostatných rokoch bola zostavená dramaturgicko-programová rada, ktorá pripravuje dramaturgiu a navrhuje režisérov programov. (Len pre vašu informáciu: v priebehu festivalu od piatku do nedele sa uskutoční okolo 30 programov vrátane sprievodných programov.) Súčasťou festivalu sú i náučné programy pre divákov ako škola tanca, a to každý rok z iného regiónu Slovenska, a malá škola hry na pastierske hudobné nástroje, ktorá nadväzuje na seba už 15 rokov.

Chcel by som dať do vašej pozornosti to, že akcia, program, festival bude úspešný vtedy, ak celému projektu bude šéfovať jeden človek a tím ho bude rešpektovať. Hovorí sa síce, že „viac hláv, viac rozumu“, ale to platí len v prípravnom období. Pri realizovaní už musí mať každý svoje úlohy a musí vedieť, čo má v priebehu akcie robiť.

Koľko organizátorov sa podieľa na príprave MFSF Jánošíkov dukát? V prípravnom období od októbra do júna sú to traja ľudia, ktorí sa zaoberajú organizačnými otázkami (projekty, rezervácia ubytovania, stravovanie a zháňanie finančných prostriedkov + dramaturgicko-programová rada, ktorá pracuje samostatne v počte 5 – 8 ľudí. Pri samotnej realizácii festivalu je to asi 30 ľudí vrátane režisérov, inšpicentov, delegátov pre vybrané súbory, technický personál, programový štáb a organizačný štáb. Každý rok je na Jánošíkovom dukáte

približne 24 folklórnych súborov a okolo 900 účinkujúcich. Ako riaditeľ festivalu sa snažím, aby všetko správne do seba zapadalo a neboli žiadne problémové situácie. Ale musím povedať, že vždy sa niečo pritrafí, čo treba riešiť okamžite. (V tomto roku napríklad pokazený autobus Slovákov z Maďarska z Pišpeku. Na koniec všetko dobre dopadlo, súbor sa mohol vrátiť domov.)

Pri organizovaní akéhokoľvek podujatia sa riadim niekoľkými zásadami:

- Účinkujúci musia mať svoje miesto na spanie, musia dostať dobrú stravu a mať dostatočný priestor na prezentáciu svojej práce.
- Diváci musia dostať kvalitný a zaujímavý program, musia mať možnosť dobre sa najesť a napiť a vedieť, kde sú toalety.

Potom nepotrebujete propagáciu, pretože návštevníci a účinkujúci budú tento festival propagovať sami.

Iným typom festivalu a iným prístupom z dramaturgickej a manažérskej stránky je projekt, ktorý som vymyslel pred 12 rokmi a je úspešný dodnes: Slávnosti chleba. Na tomto projekte sa podieľajú tri subjekty a to technické múzeum v Brne, ktoré má na starosti remeselníkov, Vodný mlyn a ďalšie technické záležitosti. Druhým subjektom je obecný úrad, ktorý má celkovú organizáciu akcie a finančné záležitosti a ja so svojím tímom zabezpečujem programovú stránku celej akcie. V tomto prípade je dramaturgia postavená na rôznosti žánrov a pestrości jednotlivých programov. Treba uviesť, že akcia sa koná v malej dedinke Slup, ktorá sa nachádza v česko-rakúskom pohraničí a má 460 obyvateľov. Prečo práve tam? Je tam národná kultúrna pamiatka Vodný mlyn, ktorý bol postavený v roku 1512 a ktorý má štyri veľké náhonové kolesá.

Ako využiť znalosti a podmienky pre propagáciu:

- letáky 30 000 ks,
- pódium vlastné,
- lavice na sedenie vlastné,
- autobusy Technického múzea a cestovný poriadok,
- propagácia v Rakúsku.

Veľkým ťahákom pre návštevníkov je pečenie chleba:

- začiatok malá pekáreň,
- dve veľké pojazdné vojenské pece po 70 ks chleba,
- v roku 2015 6.000 ks chleba,
- počet platiacich návštevníkov: 5800,
- počet účinkujúcich: 350.

Veľkú úlohu pri tomto projekte zohráva koordinácia medzi starostom obce, zástupcom Technického múzea a riaditeľom programu. Táto koordinácia musí byť zosúladená a každý z uvedených zástupcov riadi svoju časť festivalu.

Zaujímavú dramaturgiu má multikultúrny projekt Babylonfest v Brne. Ide o projekt Dni národnostných menšín, žijúcich na území mesta Brna. Tento projekt som predložil mestu Brnu pred ôsmimi rokmi.

Spoločným menovateľom všetkých akcií Babylonfestu sú jednak národné zvyky a tradície, ale taktiež súčasný život Brňanov, ktorí sa hlásia k inej než väčšinovej národnosti. V programe Babylonfestu je možné vidieť pestrú škálu hudobných, speváckych a tanečných štýlov spojenú s ochutnávkou tradičných jedál, ukážkou tradičných remesiel či malou školu ľudových tancov. Na festivale je aj koncert mladých interpretov vážnej hudby.

Súčasťou sprievodných programov je tradičné vysádzanie stromov národov, literárna dielňa a dokonca aj „turnaj národov“ vo futsale. Festival vždy vyvrcholí celodenným programom, na ktorom sa predstavia folklórne súbory jednotlivých národnostných menšín. Národnostné menšiny sa taktiež predstavujú na základných a stredných školách a nechýba ani spoločná diskotéková párty. Cieľom Babylonfestu je priblížiť verejnosti širokou škálu aktivít jednotlivých spolkov národnostných menšín z Brna a zoznámiť verejnosť s ich tradíciami i súčasným životom. Brno je pestré, multikultúrne a dokážu tu spolu žiť ľudia rôznych národností.

Musím povedať, že ako člen programovej rady a autor programov na najväčšom Medzinárodnom folklórnom festivale v Strážnici v ČR sú komponované programy najnáročnejšie na prípravu a koordináciu programu ako celku, ale na druhej strane prinášajú divákovi omnoho zaujímavejší a emotívnejší pohľad. Program je tak kompaktnější a ucelenejší, zaujímavejší a do istej miery i poučnejší.

Krajanská nedeľa

Je potrebné povedať, že pre Slovákov vo svete je účasť na detvianskom festivale veľkou príležitosťou spoznávať svojich rodákov nielen zo Slovenska, ale aj z ďalších krajín. Je to zároveň inšpirácia pre ďalšie účinkovanie a v neposlednom rade aj motivácia, ako si cibriť jazyk svojich predkov, ktorý sa stal v Detve dominantným dorozumievacím prostriedkom. V Detve majú folkloristi príležitosť oboznámiť sa s folklórnym umením ďalších účinkujúcich súborov stredoslovenského regiónu, ktorí účinkujú v samostatných programoch.

Folklórne slávnosti pod Poľanou v Detve sú stálym miestom stretnutí všetkých milovníkov slovenského folklóru. Od roku 1974 v programe Krajanskej nedele účinkovalo okolo 5 000 tanečníkov, hudobníkov a spevákov, predstavilo sa tu takmer 170 folklórnych súborov zo 16 krajín sveta. Pohľad na stručnú štatistiku nám dáva nádej, že Slováci vo svete majú perspektívu byť i ďalšie desať-

ročia šíriteľmi slovenského ľudového umenia a slovenskej kultúry. Ved' nie je výnimkou, keď sa účinkovanie v súbore prenáša z generácie na generáciu a bok po boku tancuje v súbore otec so synom či dcérou a napokon aj celá rodina. Možnosť vystúpiť v programe Krajanskej nedele sa stalo medzi folklórnymi súbormi Slovákov vo svete prestížnou záležitosťou. Každý, kto len raz zavítal do Detvy, tuží sa sem opäť vrátiť, načerpať v krásnom prostredí nové sily, nadchýňať sa krásou slovenských krojov, ale i nevyčerpatelnou studnicou tanečného a hudobného umenia Slovákov. Detva prijíma každý rok svojich rodných a svojou pohostinnosťou a organizačnými schopnosťami si podmaňuje mladých i tých skôr narodených. Program pre účinkujúce slovenské súbory zo zahraničia počas folklórnych slávnosti v Detve, ktoré od roku 2006 organizačne i finančne zabezpečuje Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, je vždy iný, zaujímavý a poučný.

Dramaturgiu Krajanskej nedele od jej vzniku výrazne ovplyvnili také osobnosti ako Ondrej Demo, Stanislav Dúžek, Svetozár Švehlák a dlhoročný autor Krajanskej nedele Jaroslav Ševčík. Po odchode Jaroslava Ševčíka do folklórneho neba sa na príprave Krajanskej nedele podieľalo viacero autorov. Medzi inými aj výborný tanečník a asistent Jaroslava Ševčíka Martin Urban, ktorý krajanským programom dal nový impulz. V rokoch 2008 a 2009 som bol oslovený ÚŠZZ pripraviť krajanské programy. Tak začali vznikať komponované programy „Stretnutie na jarmoku“ a program „Pod Poľanou pri muzike“.

ÚŠZZ ma znovu oslovil v roku 2013, keď bol realizovaný komponovaný program „Keď regiment maširoval cez náš dvor“, ďalej v roku 2014 program „Daj nám, ženích, daj nám vína“ a v tomto roku program o sťahovaní Slovákov na Dolnú zem „Keď sa Slovák na Dolnú zem poberal“.

Príprava Krajanskej nedele nie je jednoduchou záležitosťou. V roku 2013 som ÚŠZZ predstavil návrhy programov na roky 2013 až 2015. V roku 2015 bol naplánovaný program o vysťahovalectve. S ohľadom na to, že téma vysťahovalectva je veľmi široká, navrhli predstavitelia úradu rozdeliť program do troch rokov. Nakoniec sme sa dohodli na dvoch, a to v roku 2015 sťahovanie Slovákov na Dolnú zem a v roku 2016 vysťahovalectvo do západnej Európy a zámoria. Na tomto programe v súčasnosti už pracujem.

Niekoľko slov o príprave Krajanskej nedele.

Prípravné obdobie je najnáročnejšou etapou každého projektu, nevynímajúc ani Krajanskú nedeľu. Časovo ho môžeme rozdeliť do troch častí:

1. príprava projektu a dramaturgia Krajanskej nedele,
2. výber a príprava účastníkov Krajanskej nedele, vytvorenie logistického zázemia pre účastníkov,
3. príprava scenára, konzultácie s účinkujúcimi, zámer propagácie.

K bodu 1: Prípravu ďalšieho ročníka Krajanskej nedele treba začať riešiť ihneď po skončení predchádzajúcej Krajanskej nedele (ďalej KN). Stručne povedané: jedna sa končí a druhá sa začína.

K bodu 2: Výber účastníkov KN prebieha v troch rovinách: V prvej sú oslovené tie súbory, ktoré sa prihlásili na výzvu ÚŠZZ účinkovať na KN. V druhej rovine sú oslovené ďalšie krajanské folklórne súbory, ktoré naplňajú zámer a dramaturgiu pripravovanej KN. Treťou rovinou sú účastníci, ktorí dlhodobo vychádzajú zo súťažnej prehliadky slovenských súborov Tancuj, tancuj... v Srbsku. Je zaužívaným pravidlom, že víťaz tejto prehliadky sa za odmenu v ďalšom roku zúčastní na KN a tiež súbor so zlatou kvalifikáciou z Maďarska. (Osobne si myslím, že je možné zachovať toto pravidlo i do budúcich rokov s výnimkou budúceho roku, keď sa chceme sústrediť na súbory zo západnej Európy a zo zámoria. Vzhľadom na to, že ide o program, týkajúci sa sťahovania Slovákov na Dolnú zem, autor a režisér programu po vzájomnej konzultácii s vedením ÚŠZZ sa rozhodli v tomto roku pozvať na KN dva súbory zo Srbska (bohužiaľ, predstavitelia Národnostnej rady nechceli, aby sa zúčastnili dva súbory, tak sa dohodlo, že pôjde len víťaz súťažnej prehliadky Tancuj, tancuj..., t. j. súbor Šafárik z Nového Sadu.) V prípravnom období treba včas oznámiť (september – október) všetkým folklórnym kolektívom a súborom v krajanskom svete zameranie Krajanskej nedele v nasledujúcom roku a oznámiť im možnosť prihlásiť sa zaslaním videonahrávky (DVD) k danej téme KN autorovi programu, a to najneskôr do januára nasledujúceho roka. Autor si vyberie folklórne súbory, ktoré spĺňajú dramaturgický zámer. ÚŠZZ to môže špecifikovať s podmienkou účasti víťazov súťažných prehliadok a spresnením striedania sa súborov a štátov.

K bodu 3: Príprava scenára prebieha systematicky po etapách. V prípravnom období je dobré vykonať návštevu vo vybraných folklórnych súboroch, čo sa v samej skladbe záverečnej prípravy prejavuje ako nutnosť prípravy programov KN. Súborom sa odporúča presne stanoviť pravidlá účasti v programe – ich čas (minutáž) v programe, počet účastníkov (vrátane vodiča autobusu), logistické zabezpečenie a spôsob ekonomického vyrovnania.

PRÍPRAVA LOGISTICKÉHO ZABEZPEČENIA:

- venovať zvýšenú pozornosť rokovaniam o cenách ubytovania a stravovania,
- počítať s vyčlenením finančných zdrojov na prípadnú výrobu rekvizít, krojových doplnkov a nákup materiálu,
- počítať so záštitou programu Krajanskej nedele, zavčas osloviť a požiadať o to ministra zahraničných vecí vlády SR.

REALIZAČNÉ OBDOBIE:

Ubytovanie:

- štandardné internátne,
- celý internát a izby osobne prevziať od správy internátu, takisto kľúče, ktoré treba osobne odovzdať vedúcemu súboru, aby nevznikli pochybnosti o možnom poškodení nábytku a ďalších vecí na izbách.

Apelovať na súbory a dôrazne ich informovať, že príchod je do stanovenej hodiny a ubytovanie je možné až od určitej hodiny. V spolupráci s vedúcimi súborov zabezpečiť poriadok na internátoch tak, aby nedochádzalo k rušeniu nočného pokoja a tak predísť sťažnostiam občanov z okolia internátov.

Stravovanie:

- udržať súčasný stav stravovania.

Doprava:

- doprava súborov bola riešená individuálne s každým súborom na 50 % náklady ÚŠZZ,
- každý súbor dostal preplatenú dopravu,
- objednali sme od dopravcu z Očovej autobus na prepravu súborov zo Zvolena do Detvy a späť.

Spoločné nacvičenie programu:

Aj v ďalších ročníkoch treba ozvučiť telocvičňu a do programu vybrať vždy jeden nosný súbor, pripraviť s ním vopred spoločné časti programu, súborom rozoslať texty spoločných piesní, notové záznamy pre muziku.

PRIEBEH KRAJANSKEJ NEDELE:

- veľkou motiváciou je stretnutie v Krajanskom dvore a navodenie atmosféry s rozdávaním tzv. posúchov na cestu spojenú zo sprievodom na hlavné javisko amfiteátru,
- zasadiť sa o to, aby program Krajanskej nedele bol vždy realizovaný v konkrétnom čase, t. j. v nedeľu o 13.30 hod.

V tomto roku na môj podnet vznikla dramaturgická rada Krajanskej nedele ako poradný orgán autora a realizátora Krajanskej nedele a jej prvé zasadanie bude dnes tu po skončení tejto konferencie. Dramaturgická rada pripraví zameranie programov KN na ďalších niekoľko rokov tak, aby krajanské folklórne súbory mohli svoju tvorbu realizovať podľa dramaturgického zámeru v ďalších rokoch. V dramaturgickej rade je zastúpených 5 štátov a sú to odborníci v krajanskom folklórnom hnutí: za Srbsko Ján Slávik, za Chorvátsko Branko Baksa, za Rumunsko Kristína Jucanová, za Maďarsko Katarína Királyová a za Česko Vlastimil Fabišik.

Záverom by som sa chcel ešte raz poďakovať za pozvanie za možnosť vyjadriť svoje myšlienky a názory a chcem vám popriať do vašej práce veľa tvorivej energie, mnoho síl a pevné zdravie.

Zaznie hudba i piesne na oslavu všetkým,
čo sa zas k nám vrátia,
my pohladkáme tvár ich usmievavú
a zvitáme sa ako rodní bratia.

RESUMÉ

Dr. Vlastimil Fabišik je riaditeľom Medzinárodného festivalu slovenského folklóru Jánošíkov dukát. Zaoberá sa choreografiou, réžiou, scenáristickou dramaturgiou rôznych akcií, festivalov či súborových vystúpení. Od roku 2008 spolupracuje s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a je poverený réžiou a organizáciou programu Krajanskej nedele v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. V príspevku uvádza situácie, s ktorými sa organizátor festivalov stretáva a vychádza zo svojich skúseností, ktoré nadobudol pri realizácii festivalov v Česku (Rožnov pod Radhoštom, Slup, Brno) a na Slovensku (Kojšov a Detva). Keďže Krajanská nedeľa patrí k mimoriadne dôležitým programom s folklórnym zameraním pre všetky krajanské súbory, V. Fabišik vysvetľuje jej koncepciu v aktuálnom období.

РЕЗИМЕ

Др Властимил Фабишик је директор Међународног фестивала словачког фолклора «Јаношиков дукат». Бави се кореографијом, режијом, сценаристиком, драматургијом разних манифестација и фестивала. Од 2008. сарађује са Уредом за Словаке у иностранству у својству режисера и организатора програма «Недеља Словака из иностранства» у оквиру Фолклорних свечаности испод Пољане у Ћетви. У тексту наводи ситуације са којима се организатори сусрећу а темељи их на властитом искуству, као организатор и реализатор фестивала у Чешкој Републици (Ројнов под Радхошћем, Слуп, Брно) и у Словачкој Републици (Којшов, Ћетва). С обзиром на то да «Недеља Словака» у иностранству спада у веома значајне програме фолклора за Словаке из дијаспоре, Властимил Фабишик ближе појашњава концепцију овог програма у актуелном периоду.

Александра Илић Ђорђевић

КО ДИРИГУЈЕ МОЈИМ ПРОЈЕКТОМ?

Често се питамо ко је, и са којим правом, тако важан и свемоћан да одређује да ли је пројекат довољно добар и вредан да би се за њега издвојила средства или да би био подржан на неки други начин. Ако се наша очекивања од Министарства културе, Покрајинског секретаријата или локалне самоуправе као донатора изјалове, то постаје важније од самог пројекта, од процедура и приоритета, од даљег промишљања на који начин пројекат ипак може да заживи.

Иако ово није својствено само пројектном планирању у области културе, покушаћемо да покажемо да је планирање пројекта у култури сложен процес који, и када не следи шаблоне као што је, на пример, логичка матрица, мора бити посматран као део ширег друштвеног контекста, контекста јавних политика, секторских циљева, мисије и визије поједине организације, реалних потреба и жеља циљне групе којој се обраћа итд. Следићемо искуство конкурсних процедура Министарства културе и информисања РС и посебну пажњу посветити конкурс за националне мањине, тачније пројектима словачке мањине и пројектима у области музике. Трудићемо се да истакнемо чињеницу да је пројектно планирање динамична категорија, која мора предвидети могућност увођења промена пре, у току, и по завршетку реализације. На крају, покушаћемо да одговоримо на дилему с почетка, то јест ко то „диригује“ мојим пројектом?

• Планирам пројекат, шта се то кога тиче?

Пројектна идеја може сама по себи да буде веома иновативна и у одређеном смислу оригинална, али и као таква она не представља прачетак. Колико год звучало као опште место, промишљање је почетак, средина и крај пројектног планирања, а посебно је важно за **контекстуализацију пројекта**. Навешћемо илустративан пример: ако се више од 50% пројеката које подржава Министарство културе и информисања реализује у области музике, а осталих 50% односи се на друге области стваралаштва, то не значи аутоматски да ова област има приоритет за подршку. Неопходно је **доћи до важних информација** из поузданих извора и сагледати да ли је, рецимо, највећи број пријава био управо из области музичког стваралаштва, те отуда тако значајна подршка или је, можда, реализација највећег броја подржаних пројеката планирана у неразвијеним јединицама локалне

самоуправе, што би значило да је приоритет министарства нешто сасвим друго – децентрализација. Велики број ових информација заправо нам се налази на дохват руке, а да тога нисмо ни свесни; рецимо, анализа самих конкурсних одлука, садржина новинских чланака или резултати истраживања објављених у различитим публикацијама, на пример Завода за проучавање културног развика¹ или Завода за културу Војводине². Наравно, Закон о слободном приступу информација од јавног значаја (“Сл. гласник РС”, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009 и 36/2010) пружа могућности додатног информисања. Табеле које ћемо нешто касније бити у прилици да погледамо урађене су управо у складу са изнетом логиком размишљања. Наиме, подаци који се налазе у конкурсним одлукама Министарства културе и информисања у петогодишњем периоду, обрађени су и приказани само у виду статистике. Овакав преглед могао је да уради било ко, јер реч је о јавним и доступним информацијама. Ипак, није довољно само доћи до информација, неопходно је **користити их на прави начин**.

Колико год верујемо сопственим капацитетима, јер самопоуздање је важно у сваком послу, веома је корисно потражити још нечије мишљење. Реч је о нечему што можемо да дефинишемо и као мозгање (brainstorming), односно, како би наш народ рекао, **„две главе су паметније него једна“**. Ево још једног примера из државне управе: најчешће без ваљаног разлога, ретко када се од запослених у органима управе, који познају све сегменте процедуре, тражи савет или сугестија приликом планирања пројекта. Као особа која ради управо на овакој позицији често се сусрећем са овом ситуацијом и настојим да је променим јер, иако не могу бити од помоћи као што су сами доносиоци одлука, моје искуство „инсајдера“ је нешто што нема свако, а поделити га са другима сматрам саставним делом свог посла.

Из истог разлога од знатне помоћи могу бити **истраживања**: анкете, упитници, интервјуи или фокус групе, што је увек добар начин да се испитају потребе наше циљне групе или преиспитају сопствене одлуке. Овај метод не користи се само при планирању нових пројеката, већ је помоћно средство за осавремењивање традиционалног начина размишљања; стасале су млађе генерације које своја интересовања темеље на другачијој врсти програма односно другачијој културној понуди. Наравно, све ово има смисла једино под условом да останемо отворени за промене које нам се сугеришу и критике.

Када смо већ код критике, приликом анализе тренутног стања често

¹ <http://zaprokul.org.rs/category/publikacije/>

² <http://www.kultura-vojvodina.org.rs/>

превидимо чињеницу да **критички приступ није исто што и критика**. Критичка мисао је извор знања, али неосноване критике су узроци заблуда. Са овим се често сусрећу управо припадници мањина, али заправо нико није поштеђен; на пример „Запослени у МКИ су надмене бирократе“.

Идентитет као део сваке индивидуе утиче на расуђивање и може негативно да се одрази на реално пројектно планирање; можемо препознати две стране идентитета – наш лични идентитет и идентитет који нам неко приписује; јасно је да овде залазимо у опасност од предрасуда и стереотипа, што опет лако води ка дискриминацији. Ипак, одређени идентитети који могу бити основ за дискриминацију, могу да буду основ и за заблуде о постојању дискриминације и тамо где је заправо нема, или нас чак доведу у ситуацију да неосновано очекујемо „позитивну дискриминацију“ за оно што радимо.

• **Ја сам Словак/иња и то је моја предност?**

Као и када смо говорили о томе да у пројектном планирању нисмо први, једини и независни, можемо рећи и **да је припадност мањини део ширег контекста** те да вођење културне политике једне мањине по принципу „моја мањина моја ствар“ није сврсисходна и никоме не доноси корист. Ма колико то звучало супротно уметничкој слободи и изразу, неопходно је да, и као уметници, будемо **обавештени о начину функционисања државне управе, прописима и процедурама**. Уосталом, систем не треба посматрати једнострано, као нешто што само утиче на нас, већ треба тражити могућност да и сами допринесемо унапређењу система или, како то некада и није могуће, да бар искористимо оно најбоље што нам је у постојећим процедурама понуђено.

Ако кажемо да је потребно водити рачуна о томе да је **култура националних мањина интегрални део културне сцене Србије**, истичемо чињеницу да постоје **бар два нивоа културне политике** која су референтна за успешан мањински пројекат и то онај који дефинишу и спроводе органи јавне власти и онај који дефинишу званични представници националних мањина – национални савети. Необраћање пажње на важећу културну политику може за последицу имати лошу процену капацитета нашег пројекта, као и изгледа за његову подршку од стране донатора. На пример, пројекат који се ослања на капацитете само једне мањине и чија је циљна група ограничена на ту мањину или на малу територију, затворен је и не одговара потребама отворене и демократске културне политике која има за циљ доступност што већем броју конзумента; овакав неуспех често се правда управо супротним ставом да ми сами, као апликатни, познајемо

контекст боље од оних који додељују средства, па се онда сусрећемо са „објашњењем“ да је посреди дискриминација или да поједини органи јавне власти не испуњавају своје обавезе из међународног права.

У том смислу морамо имати на уму да **у неговању културних и других специфичности једне мањине учествује целокупна културна јавност** и као таква, у свој својој сложености, треба да представља циљну групу пројеката у култури, иако се бавите културом само ваше мањине.

Сваки пројекат који се бави културом националних мањина нужно доприноси и формирању или јачању неког идентитета: националног, културног, језичког. Ипак, ако погледамо тежњу нашег друштва да поштује разноликоост културних израза, онда је јасно да се пројектима националних мањина може неговати и идентитет већинског народа, као идентитет грађана мултиетничке Србије. С друге стране, ако анализирамо конкурсне податке Министарства културе и информисања у области културних делатности националних мањина, можемо да уведемо и нову тему за размишљање, а то су начини на које се негује културна особеност националних мањина. Чињеница је да су **до сада код већине мањинских пројеката, посебно у области музике или плеса, доминирали они који осликавају идеју да се идентитет чува искључиво кроз традицију** (на пример, народно певање или народни плес – фолклор). Ипак, да ли је то нужна форма? Много је питања која се постављају када је реч о томе шта би требало да буде основа на којој јачамо **културни идентитет** наше мањине; да ли су то **тачно одређени приоритети или слобода избора кроз просто констатовање дихотомија:** традиција – савремено стваралаштво; професионализам – аматеризам; одрживост пројекта – краткорочне иницијативе; појединачне области културе – све области помало.

Када смо се дотакли приче о различитим идентитетима и приоритетима у култури, поменућемо још **концепт „развоја публике“** као нешто чему би нарочито требало посветити пажњу приликом пројектног планирања. Публика, разнолика и слојевита, а опет кључна како за пројекат у култури тако и за програме установа културе, **никако не сме и не може бити само она која припада „мојој“ мањини.** Долазак до публике није проблем само наше земље. Подаци о учешћу публике у културним и уметничким активностима показују да значајан део европске популације не учествује у довољној мери у најзаступљенијим културним активностима као што су одлазак у биоскоп или читање књига. Отуда је развој публике постао један од важнијих изазова сектора културе у целој Европи. Развој публике има културну, социјалну и економску димензију, и односи се на следеће категорије активности: развој нових група публике, про-

дубљивање и развој односа са постојећом публиком и диверсификација циљних група постојеће публике.³

• **Има ли пилота у авиону наше културне политике?**

Вратимо се на контекстуализацију пројекта. **Није увек све уобличено у стандардне или очекиване форме када је реч о приоритетима званичне културне политике, али то ипак не значи да правила не постоје** или да нема информација. Овај проблем сагледаћемо на примеру културне политике Министарства културе и информисања, као једног од битних донатора за пројекте националних мањина. Наиме, документ културне политике у виду Стратегије у овом тренутку још увек није доступан, али то не значи да културна политика није дефинисана и јавна. Који су то други извори информација који нам стоје на располагању? **То су директни и индиректни извори.** Директни би били: *Експозе* председника Владе Републике Србије, закони и стратешка документа, програмски циљеви или циљеви програмског буџета министарства, конкурсна документација (Правилник о критеријумима, текст конкурса, записници комисија), извештаји о раду органа државне управе; индиректни извори су: конкурсна статистика коју сами израдимо на основу доступних информација, извештаји о раду оних чији су пројекти суфинансирани, стручна и друга јавност, појединци.

Иако су поменути извори доступни и јавни, истаћи ћемо само неке делове њихове садржине и овом приликом, јер су довољно илустративни и од значаја за пројектно планирање.

➤ **Извод из Експозеа председника Владе Републике Србије Александра Вучића у коме се види који су то приоритети у култури:**⁴

- Јачање капацитета установа културе и цивилног сектора, те подстицање њихове професионализације и транспарентности.
- Брига за очување културног наслеђа;
- Брига о језику и писму;
- Материјално и кадровско јачање установа културе;
- Раст буџетског финансирања културе у складу са материјалним развојем друштва као и подршка приватних компанија које улажу у културу;
- Посебна брига о талентима;
- Заштита и подстицај развоја култура националних мањина;

³ <http://www.kreativnaevropa.rs/lat/kreativna-evropa/teme/razvoj-publike/>

⁴ <http://www.srbija.gov.rs/vlada/predsednik.php>

- Отвореност српске културе за регионалну и међународну сарадњу и представљање домаћој јавности садржаја традиционалне и модерне европске и светске културе.
- Савремено стваралаштво и савремени аутори – наш бренд, најбољи амбасадори и промотери Србије
- Промовисати активно учешће младих

➤ **Програмски буџет Министарства културе и информисања (Сектор за савремено стваралаштво и креативне индустрије)**

- **Програмска активност - Музичко стваралаштво** - Кроз подршку и стимулацију пројеката и програма у области музичке уметности, њихово представљање и афирмацију, поред неговања нове младе публике, омогућено је континуирано подизање нивоа културних потреба становништва, установа и ангажованих појединаца
 - циљ 1 – Популаризација уметничке музике и едукација нове младе публике
 - циљ 2 – Едукација и усавршавање музичких кадрова и музичке критике

➤ **Правилник о начину, мерилима и критеријумима за избор пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије⁵**

Члан 5.

Пројекти који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије морају да испуњавају најмање три од следећих основних критеријума (мерила):

- 1) квалитет, значај и садржајна иновативност понуђеног пројекта;
- 2) јачање капацитета, умрежавање и професионализација рада установа и организација;
- 3) обезбеђивање услова за доступност културних вредности грађанима и омогућавање њиховог масовног коришћења, као и допринос анимацији, укључивању, преносу знања, партиципативности и развоју публике;
- 4) подстицање разноликости културних израза, друштвене кохезије, општег благостања и интеркултурног дијалога;

⁵ "Службени гласник РС", број 10/16

- 5) омогућавање услова за равномеран културни развој у Републици Србији и децентрализацију културе;
- 6) одрживост и дугорочност пројекта;
- 7) нови приступи и концепти како у савременој култури тако и у области културног наслеђа, те интердисциплинарност у уметности и култури;
- 8) унапређење међународне сарадње у области уметности и културе и стварање услова за укључивање у међународне пројекте, програме и мреже;
- 9) професионална сарадња и повезивање актера у пољу културе – посебно сарадња јавног, цивилног и приватног сектора, и повезивање области културе са образовањем, науком, туризмом, урбанистичким и просторним планирањем и другим областима;
- 10) мобилност професионалаца у култури и њихово стручно усавршавање и доживотно учење (усавршавање у земљи и иностранству, размена знања и искустава), као и размена садржаја у култури;
- 11) интерпретација и критичко разматрање и критичка рецепција културе у савременим друштвеним, политичким и медијским околностима, како на локалном, тако и на регионалном, европском и међународном плану;
- 12) промоција савремених уметничких форми и израза и унапређење разумевања идеја и језика савремене уметности, као и подршка иновативним и експерименталним пројектима;
- 13) да су у функцији обележавања значајних јубилеја у култури и да доприносе култури сећања;
- 14) допринос стварању нових иницијатива, нове уметничке продукције, као и нових професија у култури;
- 15) примена нових технологија и дигитализације;
- 16) обезбеђивање услова за остваривање и заштиту културног идентитета националних мањина у Републици Србији и Срба у иностранству;
- 17) подстицање дечијег стваралаштва и стваралаштва за децу у култури и подршка пројеката младих и за младе;
- 18) подстицање културног и уметничког стваралаштва особа са инвалидитетом и доступност културних садржаја особама са инвалидитетом;
- 19) подстицање аматерског уметничког и културног стваралаштва.

➤ **Извод из записника стручних комисија (у овом случају реч је о Комисији за културне делатности националних мањина из 2011, 2014. и 2015. године):**

- 2011. година

Мултикултурни пројекти – Ова група пројеката оцењена је као лоша и реч је само о мултикултуралности на декларативном нивоу. Суштина програма се овом темом бави крајње поједностављено.

Словаци – посебно је истакнута чињеница да су бројни фестивали и програми за децу.

- 2014. година

Словаци – Национални савет Словачке националне мањине подржао је велики број мањих, традиционално концепираних пројеката. Било би боље да се подршка, на републичком нивоу, усмери на само неколико њих који су довољно квалитетни и репрезентативни за једну мањину, посебно имајући у виду да Словаци имају довољан број професионалаца у својим редовима;

- 2015. година

Словаци – 20 пројеката који се у целини могу оценити као традиционални. Комисија је за финансирање предложила пројекте професионалних институција због њиховог квалитета и значаја.

➤ **На крају, ево и примера индиректног извора информација, а то је новински чланак. И. Тасовац: Приоритети Министарства културе су професионализација кадрова, јачање институција и доношење закона, Блиц, 10. 09. 2013.**

Побољшање рада, професионализација кадрова у култури, јачање институција и транспарентност у доношењу закона биће приоритет Министарства културе у наредном периоду, рекао је данас министар културе и информисања Иван Тасовац.

➤ **Конкурсна статистика**

Статистички приказ података у великом броју случајева најлакши је да се сагледа реална слика ствари и помогне у даљем дефинисању циљева и планирању активности. Табеле које се нуде у анексу текста урађене су анализом суфинансираних пројеката на конкурс Министарства културе и информисања Сектора за савремено стваралаштво и креативне индустрије, област културне делатности националних мањина, за период 2011–2015. година и само следећи ове податке можемо видети колико је, у конкретном случају у области музике, било пријава до сада, на коју су се област односи-

ле и шта је потребно мењати. Најкорисније од свега је што се може закључити чега има, а шта је то што недостаје и чему ми сами, својим пројектом, можемо допринети. Наравно, још корисније би било на сличан начин обрадити податке на свим нивоима власти и тек онда донети закључке и планирати циљеве.

• Ко диригује мојим пројектом?

Овом приликом покушали смо да у ограниченом временском оквиру осветлимо неке елементе пројектног планирања који су важни, а за које се чини да би ипак требало, бар када је култура у питању, да буду предмет додатног и интензивног промишљања. Као што се може закључити из мноштва тема које смо само дотакли, а никако исцрпили овом приликом, пројектно планирање је сложен и нимало лак задатак. Ипак, колико год нам се некада чинило да се све уротило против нас, увек постоје могућности које нам се пружају. И када се питамо ко то диригује мојим пројектом, најлакше је мислити да је то „нека ситуација“, „неки људи“, „неки прописи“; али чињеница је да **мојим пројектом управљам Ја**, али Ја припадник мањине, Ја аналитичан и темељан, Ја отворен за друга и другачија мишљења, Ја жељан/на знања, чак и за области које наизглед немају везе са мојим радом (као што је то систем државне управе, на пример), Ја који користим највише из онога што се у датом тренутку може и, једном речју, **Ја професионалац!**

Alexandra Iličová Ďorđevićová

KTO „DIRIGUJE“ MOJÍM PROJEKTOM?

Neraz si kladieme otázku, kto je to taký dôležitý a všemohúci a akým právom hodnotí kvalitu nášho projektu ako aj to, či je náš projekt dostatočne dobrý, dôležitý a hodnotný, aby naň boli vyčlenené finančné prostriedky alebo aby bol podporený iným spôsobom. Ak bol náš projekt ministerstvom, sekretariátom AP Vojvodiny alebo lokálnou samosprávou či iným odmietnutý, začína byť to pre nás dôležitejšie než napríklad fakt, akým spôsobom by sa náš projekt predsa len mohol presadiť.

Aj keď uvedená skutočnosť nesúvisí iba s projektovým plánovaním v oblasti kultúry, pokúsime sa ukázať na to, že plánovanie projektov v kultúre je zložitý proces, ktorý – aj keď niekedy nepostupuje podľa zabehaných šablón ako napríklad logická matrica – musí byť poňatý ako súčasť širšieho spoločenského kontextu, kontextu verejných politík, odborových cieľov, misie a vízie jednotlivej organizácie, reálnych potrieb i túžob cieľovej skupiny, ktorej sa prihovára a podobne.

V tomto príspevku sa budeme opierať o skúsenosť z grantovej procedúry Ministerstva kultúry a informácií Republiky Srbsko a osobitnú pozornosť budeme venovať súbehu pre národnostné menšiny, presnejšie projektom slovenskej národnostnej menšiny a projektom z oblasti hudby. Zároveň sa budeme usilovať ukázať na fakt, že projektové plánovanie je dynamickou kategóriou, ktorá musí počítať s možnosťou zmeny a to pred realizáciou, uprostred nej alebo po nej. Do tretice sa budeme snažiť odpovedať na otázku z titulku textu a to: „Kto „diriguje“ mojím projektom?“

• Plánujem projekt a čo koho do toho?

Projektová idea môže byť sama o sebe veľmi inovatívna a v určitom zmysle originálna, ale ako taká nie je na počiatku celého procesu. Aj keď to znie všeobecne, premýšľanie je začiatkom, stredom a koncom projektového plánovania a osobitný význam má pre jeho kontextualizáciu. Uvedieme ilustračný príklad: ak viac než 50 % projektov podporených Ministerstvom kultúry a informácií patrí do oblasti hudby a ďalších 50 % sa vzťahuje na všetky ďalšie oblasti umeleckej tvorby, to neznamena automaticky, že oblasť hudby má prioritu a podporu. Nevyhnutné je dostať sa k dôležitým informáciám z relevantných zdrojov a pripustiť možnosť, že najväčší počet prihlášok bol síce práve z oblasti hudobnej tvorby a v tom prameni jej veľká podpora, ale možno realizácia najväčšieho

počtu podporených projektov je spätá s menej rozvinutými zložkami lokálnej samosprávy, čo ďalej znamená, že prioritou ministerstva je niečo celkom iné – decentralizácia. Veľa takýchto informácií máme poruke, ale o tom ani nevieme; napríklad analýza samých súbehových rozhodnutí, obsah novinových textov alebo výsledky výskumov zverejnených v rozličných publikáciách, napríklad v Ústave pre výskum kultúrneho rozvoja¹ alebo v Ústave pre kultúru Vojvodiny². Taktiež zákon o voľnom prístupe k informáciám verejného významu („Úradný vestník Republiky Srbsko číslo 120/2004, 54/2007, 104/2009 a 36/2010) umožňuje sa dodatočne informovať. V tabuľkách možno sledovať logiku projektového myslenia. Najmä údaje, ktoré sa nachádzajú v súbehových rozhodnutiach Ministerstva kultúry a informácií v päťročnom období, sú iba spracované a uvedené ako štatistické údaje. Takýto prehľad mohol urobiť hocikto, pretože ide o verejne dostupné informácie. Napriek tomu sa nestačí iba dostať k informáciám, ale treba ich použiť správnym spôsobom.

Aj keď dôverujeme svojej vlastnej kapacite, lebo sebadôvera je dôležitá v každej práci, je užitočné sa oprieť aj o inú mienku. Ide o proces, ktorý môžeme nazvať *brainstormingom* alebo ľudovo povedané „dve hlavy sú múdrejšie než jedna“. Uvediem ďalší príklad zo štátnej správy: zriedkakedy bez väčšieho dôvodu, niekto kto pracuje v orgánoch štátnej správy a kto dôverne pozná procedúry vo všetkých segmentoch, si vyžiada radu alebo pripomienku v procese plánovania projektu. Ako niekto, kto na tejto pozícii pracuje, často sa stretávam s podobným postojom a snažím sa tento postoj zmeniť. Aj keď vám možno nemôžem pomôcť tak, ako to môžu urobiť tí, ktorí rozhodujú, moja skúsenosť ako „insajdra“ je niečo, čo nemá každý a preto si myslím, že podeliť sa o túto skúsenosť s inými je dôležitou súčasťou mojej práce.

Rovnako nám môžu pomôcť aj výskumy: ankety, dotazníky, interview, ktoré pomôžu prehodnotiť vlastné rozhodnutia. Tieto metódy sa nepoužívajú len pri plánovaní nových projektov, ale sú pomocným prostriedkom „zmodernizovania“ tých zabehaných (tradičných) modelov, ktoré sa používajú už desaťročia; medzitým dospeli nové generácie, ktoré svoje záujmy budujú na iných druhoch programov, vlastne na inej kultúrnej ponuke. Pravdaže, to má zmysel, keď zostávame otvorení zmenám, ktoré prinášajú sugescie, nie však kritické poznámky.

Keď sa hovorí o kritike, to, čo pri analýze aktuálneho stavu často prehliadneme, je fakt, že kritický postoj sa nerovná kritike. Kritická myseľ je zdrojom poznania, ale nepodložená kritika je zdrojom omylov. S tým sa často stretávajú príslušníci národnostných menšín, ale v tomto procese nik nie je ušetrený, lebo aj „zamestnanci MKI sú podľa toho nafúkanými byrokratmi“.

¹ <http://zaprokul.org.rs/category/publikacije/>

² <http://www.kultura-vojvodina.org.rs/>

Identita ako súčasť každého individua vplýva na naše posudzovanie a môže negatívne ovplyvniť reálne projektové plánovanie; môžeme tak spoznať dve stránky identity – našu vlastnú identitu a identitu, ktorú nám niekto pripísal. Je jasné, že tu narážame na nebezpečenstvo stereotypov a predsudkov, čo je cesta k diskriminácii. Napriek tomu určité identity, ktoré môžu byť základom diskriminácie, môžu byť základom mylnej predstavy o diskriminácii tam, kde ona neexistuje, alebo nás dokonca môžu priviesť do situácie, že bezdôvodne očakávame „pozitívnu diskrimináciu“ v tom, čo robíme.

• **Som Slovák/Slovenka a preto som zvýhodnený/á?**

Ako sme už uviedli, v projektovom plánovaní nie sme prví, jediní a nezávislí, rovnako tak môžeme povedať, že príslušnosť k menšinovému spoločenstvu je súčasťou širšieho kontextu a vedenie kultúrnej politiky jednej menšiny podľa zásady „moja menšina je moja vec“ nie je účelné a neprináša osoh. Aj keď sa táto myšlienka vzpiera princípu umeleckej slobody a výrazu, je nevyhnutné, aby sme ako umelci boli informovaní o spôsobe fungovania štátnej správy, o predpisoch a procedúrach. Systém netreba chápať jednostranne, ako niečo, čo nás ovplyvňuje, ale treba vyhľadávať príležitosti ako prispieť k zveladeniu systému alebo ak to niekedy nie je možné, treba využiť to najlepšie, čo nám existujúce procedúry systému ponúkajú.

Ak konštatujeme, že je potrebné rešpektovať to, že kultúra národnostných menšín je integrálnou súčasťou kultúrnej scény Srbska, zdôrazňujeme fakt, že existujú aspoň dve úrovne kultúrnej politiky, ktoré sú základné pre úspešný menšinový projekt: tá, ktorú definujú a uplatňujú orgány verejnej moci a tá, ktorú definujú oficiálni predstavitelia národnostných menšín – národnostné rady. Nevšímavosť voči existujúcej kultúrnej politike môže mať za následok nedostatočnosť kapacity nášho projektu a tým aj možnosť jeho podpory zo strany poskytovateľa. Napríklad projekt, ktorý sa viaže na kapacitu iba jednej menšiny a ktorého cieľová skupina je veľmi zúžená alebo sa vzťahuje na príliš lokálne územie, je projektom, ktorý je uzatvorený a nevyhovuje potrebám otvorenej a demokratickej kultúrnej politiky, takej kultúrnej politiky, ktorej cieľom je priblížiť sa čo najväčšiemu počtu ľudí; takýto nedostatok sa následne ospravedlňuje opačným postojom, že my sami ako žiadatelia poznáme kontext lepšie než tí, ktorí prostriedky rozdeľujú, a stretávame sa s vysvetlením, že prišlo k diskriminácii alebo že jednotlivé orgány verejnej moci nespĺňajú svoje povinnosti vyplývajúce z medzinárodného práva.

V tom zmysle musíme mať na zreteli to, že v podpore kultúrnych a iných osobitostí istej menšiny účinkuje celá kultúrna verejnosť a práve ona vo svojej komplexnosti má predstavovať cieľovú skupinu projektov v kultúre, aj keď sa

projekt zaoberá kultúrou iba jednej menšiny. Každý projekt, ktorý sa zaoberá kultúrou národnostných menšín, prispieva k formovaniu a posilňovaniu určitej identity: národnostnej, kultúrnej, jazykovej. Napriek tomu – ak si uvedomíme odhodlanosť našej spoločnosti rešpektovať rôznorodosť kultúrnych prejavov – je jasné, že sa vďaka projektom národnostných menšín môže pestovať aj identita väčšinového národa ako identita občanov multietnického Srbska. Na druhej strane, ak rozanalyzujeme súbehové údaje Ministerstva kultúry a informácií v oblasti kultúrnej činnosti národnostných menšín, môžeme naraziť na novú tému a tou sú spôsoby, akými sa pestuje kultúrna svojbytnosť národnostných menšín. Dominuje fakt, že zatiaľ vo väčšine menšinových projektov, osobitne v oblasti hudby a tanca, najzastúpenejšie sú tie, ktoré identitu chápu výlučne cez tradíciu (ľudová pieseň, ľudový tanec, folklór). Otázkou je, či ide o jediné východisko. Vynára sa mnoho otázok, keď hovoríme o tom, čo by malo byť základom posilňovania kultúrnej identity menšiny; či sú to presne určené priority alebo existuje slobodná daná dichotómiou: tradícia – súčasná tvorba; profesionálnosť – ochotníctvo; udržateľnosť projektu – krátkodobá iniciatíva; jednotlivé oblasti kultúry – všetky oblasti po troške.

Keď hovoríme o rozličných identitách a prioritách v kultúre, treba hovoriť aj o koncepte „rozvoja publika“ ako o niečom, čomu treba pri plánovaní projektov venovať osobitne pozornosť. Publikum ako rôznorodý a rozvrstvený celok je kľúčovým pojmom v projekte kultúry, ale aj v programoch ustanovizní: nemôže a nesmie byť také, ktoré patrí iba „mojej“ menšine. Dostať sa k publiku nie je problémom iba v našom štáte. Údaje o účasti publika v kultúrnych a umeleckých aktivitách poukazujú na to, že veľká časť európskej populácie neúčinkuje v dostatočnej miere v najzastúpenejších kultúrnych aktivitách ako návšteva kina alebo čítanie kníh. Práve preto sa kultivácia publika stala jednou z dôležitejších výziev v oblasti kultúry v celej Európe. Rozvoj publika má kultúrny, sociálny a ekonomický rozmer a vzťahuje sa na nasledovné kategórie aktivít: rozvoj nových skupín publika, prehľbovanie a rozvoj vzťahov s existujúcim publikom a diverzifikácia cieľových skupín existujúceho publika.³

• Máme pilóta v lietadle našej kultúrnej politiky?

Vráťme sa však ku kontextualizácii projektu. Nie vždy je všetko obsiahnuté v štandardných alebo očakávaných formách, pokiaľ ide o priority oficiálnej kultúrnej politiky, ale to predsa neznamená, že pravidlá neexistujú alebo že neexistujú informácie o nich. Pozrime sa na tento problém z aspektu Ministerstva kultúry a informovania, jedného z dôležitých podporovateľov menšinových

³ <http://www.kreativnaevropa.rs/lat/kreativna-evropa/teme/razvoj-publike/>

projektov. Napriek tomu, že dokument kultúrnej politiky v podobe stratégie v tejto chvíli neexistuje alebo nie je dostupný, neznamena to, že kultúrna politika nie je definovaná alebo neverejná. Aké sú iné zdroje informovania, ktoré máme k dispozícii? Sú to priame a nepriame zdroje. Priamymi zdrojmi sú: expozé predsedu vlády Republiky Srbska, zákony a strategické dokumenty, programové ciele alebo ciele programového rozpočtu ministerstva, projektová dokumentácia (Smernica o kritériách, text súbehu, zápisnice komisií), správy o činnosti orgánov štátnej správy a pod. Nepriamymi zdrojmi sú projektová štatistika, ktorú sami vypracúvame na základe dostupných zdrojov, správy o činnosti tých, ktorých projekty boli podporené, verejná mienka, odborná mienka či jednotlivci.

Aj keď sú uvedené zdroje verejné a dostupné, uvedieme pri tejto príležitosti iba niektoré časti ich obsahu, pretože dostatočne znázorňujú projektové plánovanie.

➤ **Úryvok z expozé predsedu vlády Republiky Srbsko Aleksandra Vučića, v ktorom sú zachytené priority v oblasti kultúry:**⁴

- posilňovanie kapacít ustanovizní kultúry a civilného sektora, podporovanie ich profesionalizácie a transparentnosti,
- starostlivosť o kultúrne dedičstvo,
- starostlivosť o jazyk a písmo,
- materiálne a kádrové posilňovanie ustanovizní kultúry,
- zvyšovanie rozpočtového financovania kultúry v súlade s materiálnym rozvojom spoločnosti a podpora súkromných podnikov, ktoré investujú do kultúry,
- osobitná starostlivosť o talent,
- ochrana a podpora rozvoja kultúry národnostných menšín,
- otvorenosť srbskej kultúry pre regionálnu a medzinárodnú spoluprácu a predstavovanie tém tradičnej a modernej európskej a svetovej kultúry domácej verejnosti,
- súčasná tvorba a súčasní autori: naša značka – najlepší vyslanci Srbska,
- aktívne zapájanie mladých ľudí.

➤ **Programový rozpočet Ministerstva kultúry a informácií (oddelenie pre súčasnú tvorbu a kreatívny priemysel)**

Programová aktivita – hudobná tvorba. Prostredníctvom podpory a stimulovania projektov a programov v oblasti hudobného umenia, prezentácie a afirmácie okrem kultivovania nového mladého publika sa

⁴ <http://www.srbija.gov.rs/vlada/predsednik.php>

umožňuje kontinuálne zvyšovanie úrovne kultúrnych potrieb obyvateľstva, ustanovizní a zainteresovaných jednotlivcov.

- o Cieľ číslo 1 – popularizovať umeleckú hudbu a vzdelávať nové mladé publikum.
- o Cieľ číslo 2 – vzdelávanie a zdokonaľovanie hudobných odborníkov a hudobnej kritiky.

➤ **Vyhláška o spôsobe, normách, pravidlách a kritériách pre výber projektov v kultúre, ktoré sa financujú a spolufinancujú z rozpočtu Republiky Srbsko⁵**

Článok 5

Projekty, ktoré sa financujú a spolufinancujú z rozpočtu Republiky Srbsko, musia spĺňať najmenej tri z predpísaných kritérií (noriem):

- 1) kvalita, význam a obsahová inovatívnosť ponúkaného projektu,
- 2) posilňovanie kapacít, prepojenie a profesionalizácia práce ustanovizní a organizácií,
- 3) zabezpečovanie podmienok pre dostupnosť kultúrnych hodnôt pre občanov a umožňovanie ich masového použitia ako aj prínos animácie, zapájania, prenosu vedomostí, aktívnej účasti a rozvoja publika,
- 4) podporovanie rozličnosti kultúrnych prejavov, spoločenskej súdržnosti, všeobecného blahobytu a medzikultúrneho dialógu,
- 5) vytváranie podmienok pre rovnomerný kultúrny rozvoj v Republike Srbsko a decentralizáciu v kultúre,
- 6) udržateľnosť a trvácnosť projektu,
- 7) nové prístupy a koncepty tak v súčasnej kultúre ako aj v oblasti kultúrneho dedičstva, medziodborová spolupráca v umení a kultúre,
- 8) zveľaďovanie medzinárodnej spolupráce v oblasti umenia a kultúry a vytváranie podmienok pre zapájanie sa do medzinárodných projektov, programov a sietí,
- 9) profesionálna spolupráca a spájanie aktérov na poli kultúry – osobitne spolupráca verejného, civilného a súkromného úseku, prepájanie kultúrnej sféry s odvetvím vzdelávania, vedy, turizmu, urbanistickým a priestorovým plánovaním a inými odvetviami,
- 10) mobilita profesionálov v kultúre a ich odborné zdokonaľovanie a celoživotné vzdelávanie (zdokonaľovanie sa doma a v zahraničí, výmena vedomostí a skúseností) a výmena tém v kultúre,

⁵ Úradný vestník RS, číslo 10/16

- 11) interpretácia, kritické uvažovanie a kritická recepcia kultúry v súčasných spoločenských, politických a mediálnych podmienkach – tak na lokálnej, ako aj na regionálnej, európskej a medzinárodnej úrovni,
- 12) presadzovanie súčasných umeleckých foriem a výrazov a podpora porozumenia ideí a jazyka súčasného umenia, ako aj podpora inovatívnych a experimentálnych projektov,
- 13) pripomínanie si významných jubileí v kultúre, aby prispievali ku kultúrnej pamäti,
- 14) vytváranie nových iniciatív, novej umeleckej produkcie, ale aj nových odborov v kultúre,
- 15) uplatňovanie nových technológií a digitalizácie,
- 16) zabezpečovanie podmienok na vytváranie a ochranu kultúrnej identity národnostných menšín v Republike Srbsko a Srbov v zahraničí,
- 17) podporovanie detskej tvorby a tvorby pre deti v kultúre a podpora projektov mladých a pre mladých,
- 18) podporovanie kultúrnej a umeleckej tvorby zdravotne postihnutých osôb s invaliditou a dostupnosť kultúrnych tém zdravotne postihnutým osobám,
- 19) podpora ochotníckej umeleckej a kultúrnej tvorby.

➤ **Úryvky zo zápisníc odborných komisií (v tomto prípade ide o Komisiu pre kultúrne aktivity národnostných menšín v rokoch 2011, 2014 a 2015):**

- rok 2011

Multikultúrne projekty – táto skupina projektov je hodnotená ako slabá, lebo ide iba o multikultúrnosť na deklaratívnej úrovni. Témy programov sa zaoberajú multikultúrnosťou príliš zjednodušene.

Slováci – dominuje tu skutočnosť, že táto komunita organizuje početné festivaly a programy venované deťom.

- rok 2014

Slováci – Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny podporila veľký počet malých a tradične koncipovaných projektov. Bolo by vhodné, keby podpora z republikovej úrovne smerovala k niekoľkým väčším, dostatočne kvalitným a reprezentatívnym projektom menšiny, zohľadňujúc to, že Slováci majú dostatočný počet profesionálov v komunite.

- rok 2015

Slováci – 20 projektov, ktoré všeobecne možno hodnotiť ako tradičné. Komisia navrhla, aby boli financované tie, ktoré navrhli profesionálne ustanovizne pre ich kvalitu a význam.

➤ **Nakoniec uvádzame príklad nepriameho zdroja informácií, akým je novinový článok.**

Tasovac: K prioritám Ministerstva kultúry patrí profesionalizácia kádrov, posilňovanie inštitúcií a uplatňovanie zákona (Blic, 10. 8. 2013).

Zlepšenie práce, profesionalizácia kádrov v kultúre, posilňovanie inštitúcií a transparentnosť pri realizácii nového zákona budú prioritným cieľom Ministerstva kultúry v ďalšom období, vyhlásil dnes minister kultúry a informácií Ivan Tasovac.

➤ **Súbehová štatistika**

Štatistický prehľad údajov je vo väčšine prípadov najvhodnejším spôsobom ako zohľadniť reálny obraz o veciach a ako taký pomáha v ďalšom určovaní cieľov a v plánovaní aktivít. Tabuľky v prílohe sú analýzou spolufinancovaných projektov na súbehu Ministerstva kultúry a informácií a sú vypracované oddelením pre súčasnú tvorbu a kreatívny priemysel v oblasti kultúrnej tvorby národnostných menšín pre roky 2011 – 2015. Podľa týchto údajov môžeme zistiť, koľko bolo v tomto období prihlášok z oblasti hudby, na ktorú oblasť sa vzťahovali a čo bolo potrebné meniť. Najosožnejšie zo všetkého je to, že môžeme zistiť, aké témy sú zastúpené a naopak, aké témy chýbajú. V tomto zmysle môžeme aj my sami prispieť k zveladeniu oblasti hudby. Bolo by osožné spracovať podobné údaje na všetkých úrovniach a na základe nich plánovať ďalšie ciele.

• **Kto „diriguje“ mojím projektom?**

V texte sme sa snažili v obmedzenom čase „posvietiť si“ na niektoré dôležité zložky projektového plánovania, o ktorých by sa malo v oblasti kultúry ďalej premýšľať. Ako možno usúdiť z veľkého počtu tém, ktoré sme tu nastolili, projektové plánovanie je zložitý, vôbec nie ľahký proces. Napriek tomu, že by sa mohlo zdať, že všetko sa otočilo proti nám, existuje celý rad ďalších možností, ktoré sú otvorené.

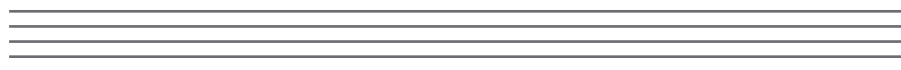
A keď si položíme otázku, kto je ten, čo „diriguje“ mojím projektom, najjednoduchšie je na ňu odpovedať, že je to „určitá situácia“, „určití ľudia“, „určité predpisy“, ale faktom je, že s mojím projektom „dirigujem“ ja sám. Ja – príslušník menšiny, ja – analytický a dôkladný, ja – otvorený pre iných a pre iné názory, ja – túžiaci po nových vedomostiach aj z oblastí, ktoré na prvý pohľad nesúvisia s mojou prácou (napríklad systém štátnej správy), ja, ktorý využívam maximálne to, čo sa v danej chvíli využiť dá, slovom, ja – profesionál!

RESUMÉ

Autorka je pracovníčkou Ministerstva kultúry a informácií Republiky Srbsko a ponúka praktické rady a odporúčania tým, ktorí pracujú v oblasti kultúry a ktorí na svoje aktivity žiadajú finančné prostriedky zo zdrojov štátnej správy. Na základe bohatej skúsenosti s grantmi sa snaží sa podnietiť uchádzačov o prostriedky, aby svoje návrhy permanentne zlepšovali a vyhľadávali spôsoby, ako projektový zámer realizovať, udržať a rozvíjať. Zasadzuje sa za to, aby projekty menšinových spoločností, ktoré sa uchádzajú o prostriedky Ministerstva kultúry a informácií, boli orientované na celú verejnosť Srbska, nie iba na tú menšinovú. Uchádzačov povzbudzuje, aby vyhľadávali sami priame a nepriame zdroje informovania a aby sa riadili tými smernicami, ktoré sú súčasťou štátnej kultúrnej politiky uverejnenej v početných dokumentoch štátnej správy. V závere zdôrazňuje, že uchádzač je ten, kto sa má neustále vzdelávať a zdokonaľovať a tým zvyšovať kvalitu projektov.

РЕЗИМЕ

Ауторка ради у Министарству културе и информисања Републике Србије и у тексту нуди практичне савете и препоруке онима који делују у области мањинске културе а за своје активности потражују средства из буџета државне управе. На основу богатог искуства у раду на пројектима, настоји да мотивише апликанте да константно побољшавају своје пројектне предлоге али и да проналазе начине како да пројекте реализују, одрже и развијају уколико не наиђу на финансијску подршку коју очекују. Такође се залаже да пројекти мањинских заједница који пристижу на конкурс Министарства културе и информисања Републике Србије буду конципирани тако да проналазе пут ка што широј публици у Србији односно да се не ограничавају само на публику своје заједнице. Апликанте подстиче да и сами траже директне и индиректне изворе информација као и да следе смернице које су саставни део културне политике државе а огледају се у разним јавно доступним документима државне управе. Закључује да је велика одговорност управо на ономе ко аплицира за средства, због тога што једино перманентно усавршавање доноси могућност повећања квалитета пројеката, а тиме и напредак у области у којој жељени циљ тежи да се оствари.

FOTOGALÉRIA

Vladimír Valentík, predseda Správnej rady ÚKVS otvára 11. ročník muzikologickej konferencie

Ján Slávik, predseda Výboru pre kultúru NRSNM zdraví hostí v mene spoluorganizátora konferencie

Odborná verejnosť na 11. muzikologickej konferencii Slovenská hudba vo Vojvodine

Ivan Baglaš prezentuje výsledky prieskumu verejnej mienky

FOTOGALÉRIA

Ivan Bagľaš,
účastník konferencie

Diskusie po príspevku spravidla ponúkajú
aj ďalšie perspektívy

Do diskusie sa zapojil aj Vlastimil Fabišík
z Českej republiky

Anna Jašková hovorí o hudbe zastúpenej v programoch
Televízie Vojvodiny

FOTOGALÉRIA

Milina Sklabinská,
organizátorka konferencie

Aleksandra Iličová Ďorđevićová sa zmienila o hudobných projektoch schválených Ministerstvom kultúry RS

Aleksandra Iličová Ďorđevićová,
účastníčka konferencie

FOTOGALÉRIA

Petra Krnáčová predstavuje činnosť
Národno-osvetového centra

Petra Krnáčová účastníčka konferencie
zo Slovenskej republiky

Príspevky
zaujali prítomných

V publiku aj Katarína Királyiová
z Maďarska

FOTOGALÉRIA

Vlastimil Fabišík účastník konferencie
z Českej republiky

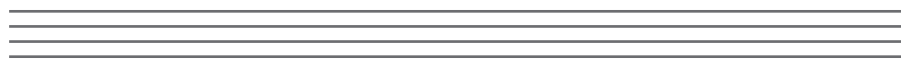
Diskusia
na záver

Juraj Súdi, Petra Krnáčová, Anna Medveďová a Juraj Ferík
– účastníci konferencie

Záverom ku konštruktívnym a užitočným riešeniam
v prospech slovenskej vojvodinskej hudby

**ZBORNÍK PRÁC 11. KONFERENCIE
MUZIKOLÓGOV A HUDOBNÝCH ODBORNÍKOV
NOVÝ SAD 12. DECEMBRA 2015**

VYDÁVA_ÚSTAV PRE KULTÚRU VOJVODINSKÝCH SLOVÁKOV
POD ZÁŠTITOU_NÁRODNOSTNEJ RADY SLOVENSKEJ NÁRODNOSTNEJ MENŠINY
V SRBSKU

ZA VYDAVATEĽA_ANNA CHRŤANOVÁ LESKOVAC

EDITORIÁL A RESUMÉ_MILINA SKLABINSKÁ

RECENZENT_DOC. DR. MICHAL BABIAK

JAZYKOVÁ ÚPRAVA A KOREKTÚRA_Dr. JURAJ GLOVNĽA

FOTOGRAFIE_VLADIMÍR LINDER, LADISLAV KONEČNÍK, NATAŠA SIMONOVÍČOVÁ

TECHNICKÁ ÚPRAVA_JASMINA SIMONOVÍČOVÁ

NÁVRH OBALU_KATARÍNA LUKIČOVÁ BALÁŽIKOVÁ

TLAČ_TLAČIAREŇ HL PRINT

NÁKLAD_100 KUSOV

VYDAL

Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov

21 000 Nový Sad, Njegoševa 16/II/7

Tel./fax: 021 54 55 77

E-mail: office@slovackizavod.org.rs

VYTLAČILA

Tlačiareň HL Print,

21 470 Báčsky Petrovec, VÚSB 4 – 6,

E-mail: hlprintbp@gmail.com

CIP – Каталогизација у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

78 (=162.4) (497.113) (082)

KONFERENCIA muzikológov a hudobných odborníkov (11 ; 2015 ; Nový Sad)

Slovenská hudba vo Vojvodine 2015 : zborník prác 11. konferencie

muzikológov a hudobných odborníkov, Nový Sad, 12. decembra 2015 [na tému]

Dramaturgia a manažment hudobných podujatí / [editoriál a resumé Milina Sklabinská

; fotografie Nataša Simonović, Vladimír Linder, Ladislav Konečník]. – Nový Sad :

Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2016 (Báčsky Petrovec : HL print). – 70

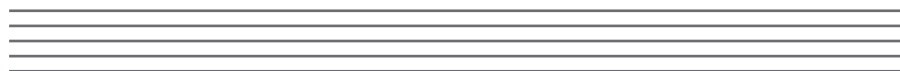
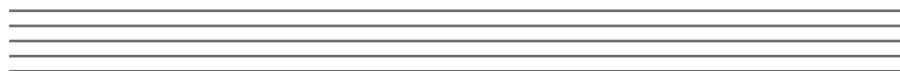
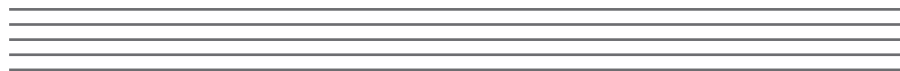
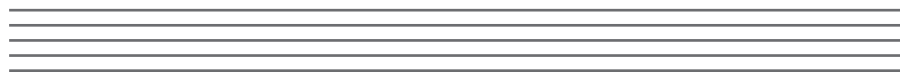
str. : ilustr. ; 20 cm

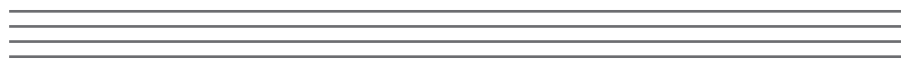
Tiraž 100. – Bibliografija.

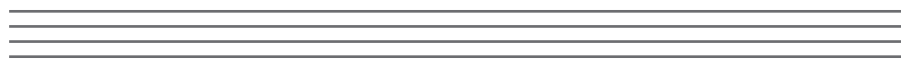
ISBN 978-86-87947-32-0

a) Словачка музика – Војводина – Зборници

COBISS.SR-ID 309407751

Organizácia konferencie:

Národnostná rada slovenskej
národnostnej menšiny v Srbsku

Ústav pre kultúru
vojvodinských Slovákov

